

Kalatalouden perustutkinto



Kalatalouden perustutkinto

Tutkinnon suorittaneen osaaminen

Kalastukseen erikoistunut kalastaja osaa kalastaa ammattikalastukseen tarkoitetuilla pyydyksillä kalastusyrittäjänä tai kalastusaluksen työntekijänä. Hän osaa jäähdyttää ja käsitellä saaliin taloudellisesti, hygieenisesti ja laadukkaasti kalanjalostuksen raaka-aineeksi tai tukku- ja vähittäismyyntiin. Hän osaa rakentaa ohjeiden mukaan ammattikalastukseen tarkoitettuja pyydyksiä sekä korjata ja huoltaa niitä. Hän osaa käyttää turvallisesti kalastuksessa käytettäviä koneita ja laitteita sekä tehdä niihin perushuoltotyöt. Hän osaa käyttää saaliin paikantamisessa ja turvallisessa vesillä liikkumisessa tarpeellisia apuvälineitä. Hänellä on kalastusaluksen kuljettajakirja B:hen vaadittava osaaminen.

Vesiviljelyyn erikoistunut kalanviljelijä osaa työskennellä vesiviljely-yrityksessä hygieenisesti sekä noudattaa omaan työterveyteen sekä kalojen ja rapujen hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä ohjeita ja määräyksiä. Hän osaa suorittaa mädinhankinnan, mädin hoidon, poikasten alku- ja jatkokasvatuksen tärkeimmät työtehtävät ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Hän osaa käyttää mädin sekä kasvatettavien kalojen ja rapujen ruokintaan ja hoitoon sekä kasvatustilojen puhtaana- ja kunnossapitoon tarvittavia koneita ja laitteita. Hän osaa lajitella, siirtää, kuljettaa ja istuttaa kaloja ja kalanpoikasia niitä tarpeettomasti vahingoittamatta. Hän osaa työskennellä taloudellisesti ja ympäristövastuullisesti. Hän osaa kasvatetun kalan alkukäsittelyn, jäähdyttämisen ja pakkaamisen. Hän osaa toimia yrityksen laatu- ja toimintajärjestelmän mukaisesti.

Kalanjalostukseen ja kalakauppaan erikoistunut kalanjalostaja osaa käsitellä kala-, äyriäis- ja nilviäisraaka-aineita ja valmistaa niistä tuotteita taloudellisesti, hygieenisesti ja laadukkaasti. Hän osaa noudattaa kalanjalostusyrityksen omavalvontasuunnitelmaa ja tehdä sen edellyttämät mittaukset ja kirjaukset. Hän osaa valmistaa kalanjalostusteollisuudessa käytettävillä koneilla ja laitteilla tavallisimpia kalajalosteita sekä suorittaa työtilojen sekä koneiden ja laitteiden päivittäiset huolto- ja puhdistustoimet. Hän osaa toimia yrityksen laatu- ja toimintajärjestelmän mukaisesti. Hän osaa asettaa myyntituotteet näyttävästi ja houkuttelevasti esille ja säilyttää ne laadukkaina. Hän osaa palvella asiakkaita ja opastaa heitä kalaruokien valmistamisessa. Hän osaa käsitellä, pakata ja hinnoitella tuotteet.

Kalastusmatkailuun erikoistunut kalastuksenohjaaja osaa työskennellä kalastusmatkailuyrityksen opastus- ja asiakaspalvelutehtävissä. Hän osaa liikkua yrityksen toiminta-alueen kalavesillä ja viedä asiakkaat turvallisesti kalastuspaikoille. Hän osaa opastaa asiakkaita kalojen paikantamisessa, vieheiden valinnassa ja kalastusvälineiden käytössä. Hän osaa käsitellä saaliin hygieenisesti asiakkaan haluamalla tavalla ja järjestää kalastusohjelmaan kuuluvat leiriytymis-, majoittumis- ja ravitsemuspalvelut. Hän osaa valmistaa saaliista maukkaita ja terveellisiä retkiruokia. Hän osaa huoltaa ja kunnostaa kalastusmatkailuyrityksen kalastusvälineitä, vene-ym. kalustoa. Kalastusmatkailuun erikoistunut koulutettava tietää kalastuslupakäytännön matkailutoiminnassa ja on selvillä kalastusmatkailun mainosten suunnittelusta, asiakastarjousten laatimisesta sekä laskutuksesta. Kansainvälisissä tehtävissä toimivan kalastusmatkailun ammattilaisen taitoja ovat kielitaito, kohdemaan kulttuurin ymmärtäminen, palvelualttius ja erilaisiin oloihin sopeutuminen.

Työtehtäviä, joissa tutkinnon suorittanut voi toimia

Kalatalousalan ammattilaiset toimivat itsenäisinä yrittäjinä kalastuksen, kalanjalostuksen, vesiviljelyn, kalakaupan ja kalastusmatkailun alalla tai ammattityöntekijöinä näiden toimialojen yrityksissä. Yritystoimintaa tukevia ja niille tietoa tuottavia kalatalouden aloja ovat kalataloustutkimus, kalatalousalan järjestötoiminta sekä kalavesien hoito. Kalatalousyrittäjyyteen liittyä läheisesti myös kalastusvälineiden ja -tarvikkeiden markkinointi ja myynti.

Perusteen nimi	Kalatalouden perustutkinto
Määräyksen diaarinumero	OPH-5289-2021
Korvattavat määräykset	OPH-2733-2017
Koulutukset	Kalatalouden perustutkinto (361401)
Tutkintonimikkeet	Kalastaja (PT) (10107) Kalanjalostaja (PT) (10105) Kalastuksenohjaaja (10108) Kalanviljelijä (PT) (10106)
Voimaantulo	01.08.2022
Pdf luotu	21.01.2022

Sisältö

1. Tutkinnon muodostuminen.	1
2. Tutkinnon osat.	4
2.1. Vesi- ja kalantutkimustiedon kerääminen ja hyödyntäminen, 20 osp (105685).	4
2.2. Kalastus ja pyydysrakentaminen, 25 osp (105678).	10
2.3. Kalastustuotteiden käsittely ja jalostus, 20 osp (105680).	19
2.4. Vesiviljely, 20 osp (105689).	25
2.5. Ammattikalastajana toimiminen, 30 osp (105675).	31
2.6. Vesiviljelijänä toimiminen, 30 osp (105688).	38
2.7. Kalanjalostuksessa ja kalakaupassa toimiminen, 30 osp (105676). . .	46
2.8. Kalastusmatkailussa toimiminen, 30 osp (105679).	53
2.9. Vesistöjen hoito, 10 osp (105686).	58
2.10. Tuotekehitys ja laadunhallinta, 10 osp (105684).	63
2.11. Kalastuksen järjestäminen, 10 osp (105677).	70
2.12. Yritystoiminta ja markkinointi, 20 osp (105690).	74
2.13. Kalastusvälinekauppa, 10 osp (105681).	81
2.14. Vesistötutkimuksen näytteenotto, 10 osp (105687).	86
2.15. Ravustus ja rapukauppa, 10 osp (105683).	91
2.16. Ravunviljely, 10 osp (105682).	98
2.17. Huippuosaajana toimiminen, 15 osp (106730).	105
2.18. Ilmastovastuullinen toiminta, 15 osp (106735).	107
2.19. Kansainvälisessä työympäristössä toimiminen, 15 osp (106734). .	108
2.20. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (106731).	110
2.21. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (106733).	112
2.22. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (106732).	114
2.23. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (106727).	116
2.24. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (106728). . . .	138
2.25. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (106729).	143
4. Osaamisen arviointi.	155
5. Liite 1. Arvoperusta.	156
6. Liite 2. Luvat ja pätevyudet.	157

1. Tutkinnon muodostuminen

Kalatalouden perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä. Tutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista (145 osaamispistettä) ja yhteisistä tutkinnon osista (35 osaamispistettä). Ammatillisista tutkinnon osista pakollisia on 115 osaamispistettä ja valinnaisia 30 osaamispistettä.

Kalatalouden perustutkinnon tutkintonimikkeet ovat kalastaja (PT), kalanviljelijä (PT), kalanjalostaja (PT) ja kalastuksenohjaaja.

AMMATILLISET TUTKINNON OSAT 145 osp	
Pakolliset tutkinnon osat 115 osp	
Vesi- ja kalantutkimustiedon kerääminen ja hyödyntäminen, 20 osp, P	
Kalastus ja pyydysrakentaminen, 25 osp, P	
Kalastustuotteiden käsittely ja jalostus, 20 osp, P	
Vesiviljely, 20 osp, P	
Kalastaja (PT) 30 osp	
Ammattikalastajana toimiminen, 30 osp, P	
Kalanviljelijä (PT) 30 osp	
Vesiviljelijänä toimiminen, 30 osp, P	
<i>Opiskelija voi valita tämän tutkinnon osan kahteen kertaan kohdennettuna erilaisiin tuotantosuuntiin.</i>	
Kalanjalostaja (PT) 30 osp	
Kalanjalostuksessa ja kalakaupassa toimiminen, 30 osp, P	
Kalastuksenohjaaja 30 osp	
Kalastusmatkailussa toimiminen, 30 osp, P	
Valinnaiset tutkinnon osat 30 osp	
Vesistöjen hoito, 10 osp	
Tuotekehitys ja laadunhallinta, 10 osp	
Kalastuksen järjestäminen, 10 osp	
Yritystoiminta ja markkinointi, 20 osp	
Kalastusvälinekauppa, 10 osp	
Vesistötutkimuksen näytteenotto, 10 osp	
Ravustus ja rapukauppa, 10 osp	
Ravunviljely, 10 osp	
Huippuosaajana toimiminen, 15 osp	
Ilmastovastuullinen toiminta, 15 osp	
Kansainvälisessä työympäristössä toimiminen, 15 osp	
Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp	
Yrityksessä toimiminen, 15 osp	
Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp	
Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa 5-15 osp	
<i>Tutkinnon osa tai osat sisältävät työelämän paikallisten tarpeiden mukaista osaamista, joka soveltuu useamman kuin yhden työpaikan tarpeisiin. Koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osan työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja määrittää sille laajuuden osaamispisteinä. Koulutuksen järjestäjä määrittelee ammattitaitovaatimukset ja osaamisen arvioinnin vastaavasti kuin ammatillisissa tutkinnon osissa.</i>	
Tutkinnon osa ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta 5-15 osp	

<i>Tutkintoon voi valita tutkinnon perusteissa määritellyn ammatillisen tutkinnon osan tai osia toisesta ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon perusteesta.</i>
Korkeakouluopinnot 5-15 osp <i>Tutkinnon osa sisältää ammatillista osaamista tukevia korkeakouluopintoja.</i>
Yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, lukio-opintoja tai muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja 1-25 osp
YHTEISET TUTKINNON OSAT 35 OSP <i>Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen laajuus on vähintään 11 osaamispistettä, matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen laajuus on vähintään 6 osaamispistettä ja yhteiskunta- ja työelämäosaamisen laajuus on vähintään 9 osaamispistettä. Lisäksi yhteisiin tutkinnon osiin tulee sisältyä valinnaisia osaamistavoitteita opiskelijan valitsemasta yhdestä tai useammasta yhteisestä tutkinnon osasta ja tutkinnon osan osa-alueelta tai osa-alueilta siten, että yhteisten tutkinnon osien 35 osaamispisteen laajuus täyttyy.</i>
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp
Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp
Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp
Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet 9 osp <i>Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet ovat tutkinnon perusteissa määrättyjä tai koulutuksen järjestäjän päättämiä muita valinnaisia osaamistavoitteita, jotka tukevat kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä tavoitteita. Valinnaisiin osaamistavoitteisiin voidaan sisällyttää myös opiskelijan aiemmin hankkimaa osaamista, joka tukee kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä osaamistavoitteita.</i>

2. Tutkinnon osat

2.1. Vesi- ja kalantutkimustiedon kerääminen ja hyödyntäminen, 20 osp (105685)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tunnistaa vesiekosysteemin eliöyhteisöt ja kuvailla niiden merkityksen vesiekosysteemin eri tuotantoportaissa
- ottaa ohjeiden mukaan kalojen ja rapujen elinolojen kannalta keskeiset fysikaalis-kemialliset ja biologiset näytteet sekä tehdä tarvittavat näytteenottoon liittyvät havainnot ja mittaukset
- käyttää tavallisimpia maastokäyttöön tarkoitettuja mittareita vesitutkimuksissa
- valmistautua näytteenottoon siten, että tarvittavat kulku- ja näytteenottovälineet ovat mukana ja näytteenotto voidaan suorittaa turvallisesti
- tulkita vesianalyysituloksia kalojen ja muun vesieliöstön ympäristövaatimusten sekä vesien virkistyskäytön kannalta
- määrittää maamme luonnonvaraiset sekä kalavesien hoidossa tärkeimmät ulkomaista alkuperää olevat kalalajit sekä ottaa työssään huomioon niiden ekologian
- määrittää kalojen ulkoiset ja sisäiset rakenteet ja ottaa työssään huomioon niiden merkityksen kalojen ekologiassa ja fysiologiassa
- tehdä erilaisiin koekalastuksiin ja muihin yleisimpiin kalataloustutkimusten aineistonhankintamenetelmiin liittyviä työtehtäviä
- ottaa työssään huomioon eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset
- taltioida ja käsitellä kalanäytteitä ja kalanäyte-eriä tutkimuksen ohjeistuksen mukaisesti
- määrittää kalojen kasvun ja iän sekä tehdä yksinkertaisia ravintoanalyyskejä
- hyödyntää tietojään kalastuksen säätelyn ja eri kalavesien hoitotoimien vaikutuksista kalakantoihin
- laatia raportteja ja taulukoita vesi- ja kalataloustutkimuksen tuloksista
- tehdä erilaisia kalavesien hoitotoimia työryhmän mukana
- ottaa työssään huomioon vastuullisuuden, työturvallisuuden ja -terveyden.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ohjausta työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii työssään lähes itsenäisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii itsenäisesti ja siirtyy joustavasti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Näytteenoton valmistelut	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• avustaa osittain ohjattuna näytteenottovälineistön valmisteluissa, kuljetuksessa ja käyttöönotossa • suunnistaa näytteenottoasemalle • tekee osittain ohjattuna tarvittavat ympäristöhavainnot ja tutkimuslomakkeen merkinnät • käyttää näytteenottimia ja avustaa osittain ohjattuna erilaisissa näytteiden otossa ja näytteenottimien huollossa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• valmistelee näytteenottovälineistön käytön eri vaiheet ohjeet saatuaan • suunnistaa näytteenottoasemalle käyttäen käytössä olevaa välineistöä • tekee tarvittavat ympäristöhavainnot ja tutkimuslomakkeen merkinnät • käyttää tottuneesti näytteenottimia ja ottaa erilaisia näytteitä sekä huoltaa näytteenottimet ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• valmistelee näytteenottovälineistön käytön omaaloitteisesti ja itsenäisesti annetun tutkimussuunnitelman perusteella • suunnistaa itsenäisesti käytössä olevien välineistön avulla näytteenottoasemalle • tekee itsenäisesti tarvittavat ympäristöhavainnot ja tutkimuslomakkeen merkinnät • vastaa itsenäisesti näytteenottosuunnitelman mukaisista näytteenotoista ja näytteenottimien huollosta

Näytteiden ottaminen ja käsittely	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• käyttää näytteenottimia ja avustaa osittain ohjattuna erilaisissa näytteiden otossa ja näytteenottimien huollossa • kestävöi ja säilyttää näytteet osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• käyttää tottuneesti näytteenottimia ja ottaa erilaisia näytteitä sekä huoltaa näytteenottimet ohjeiden mukaan • kestävöi ja säilyttää näytteet ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• vastaa itsenäisesti näytteenottosuunnitelman mukaisista näytteenotoista ja näytteenottimien huollosta • kestävöi ja säilyttää näytteet itsenäisesti

Mittareiden käyttö vesitutkimuksessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• käyttää osittain ohjattuna maastokäyttöön tarkoitettuja mittareita vesitutkimuksessa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• käyttää maastokäyttöön tarkoitettuja mittareita vesitutkimuksessa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• käyttää itsenäisesti ja tottuneesti maastokäyttöön tarkoitettuja mittareita vesitutkimuksessa

Hankittavien tietojen virhelähteiden tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• luettelee avustettuna eri työprosesseihin liittyvät virhelähteet
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii vastuullisesti ohjeiden mukaan aineiston käsittelyn virheitä minimoiden
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii oma-aloitteisesti ja aktiivisesti tulosten luotettavuuden varmistamiseksi

Kalataloustutkimuksen aineistonhankintaan osallistuminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• avustaa erilaisten koekalastusten työtehtävissä ja niihin liittyvissä aineistojen taltiointi- ja käsittelytehtävissä • käsittelee kalanäytteitä ja kalanäyte-eriä sekä taltioi tutkimuksen edellyttämiä näytteitä osittain ohjattuna • avustaa osittain ohjattuna kalojen kasvu- ja iänmäärittäyksiä sekä yksinkertaisia ravintoanalyysyjä • avustaa osittain ohjattuna vesi- ja kalataloustutkimuksen tulosten taulukoinnissa ja raportoinnissa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii erilaisten koekalastusten työtehtävissä ja niihin liittyvissä aineistojen taltiointi- ja käsittelytehtävissä • käsittelee kalanäytteitä ja kalanäyte-eriä sekä taltioi tutkimuksen edellyttämiä näytteitä ohjeet saatuaan • suorittaa kalojen kasvu- ja iänmäärittäyksiä sekä yksinkertaisia ravintoanalyysyjä ohjeet saatuaan • taulukoi vesi- ja kalataloustutkimuksen tuloksia ja laatii osittain ohjattuna raportteja tuloksista
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii itsenäisesti erilaisten koekalastusten työtehtävissä ja niihin liittyvissä aineistojen taltiointi- ja käsittelytehtävissä • käsittelee kalanäytteitä ja kalanäyte-eriä sekä taltioi tutkimuksen edellyttämiä näytteitä itsenäisesti • suorittaa itsenäisesti kalojen kasvu- ja iänmäärittäyksiä sekä yksinkertaisia ravintoanalyysyjä • taulukoi vesi- ja kalataloustutkimuksen tuloksia ja laatii ohjeet saatuaan raportteja tuloksista

Kalavesien eri hoitomuodot	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tekee opastettuna erilaisia kalavesien hoitotöitä.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tekee ohjeiden mukaan erilaisia kalavesien hoitotöitä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii itsenäisesti ja omaaloitteisesti erilaisissa kalavesien hoitotöissä.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Vesi- ja kalabiologisen näytteenoton tuntemus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• luettelee tavallisimmat vesistötutkimusta harjoittavat organisaatiot • luettelee tavallisimmat vesi- ja kalastotutkimuksen tutkimusmenetelmät ja näytteenottovälineiden käytön • hyödyntää toiminnassaan tärkeimpiä näytteenottoihin vaikuttavien tekijöiden (mm. vuodenaikaisvaihtelut) tuntemusta • tulkitsee osittain ohjattuna tavallisimpia tutkimustuloksia ja määrittää tulosten hyödyntämismahdollisuuksia
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• selostaa keskeiset vesistötutkimusta harjoittavat organisaatiot ja niiden tutkimustoiminnan päätehtäväkentän • selostaa pääpiirteissään vesi- ja kalastotutkimuksen tutkimusmenetelmät ja näytteenottovälineiden käytön sekä virhelähteitä • hyödyntää toiminnassaan tärkeimpiä näytteenottoihin vaikuttavien tekijöiden (mm. vuodenaikaisvaihtelu, kohdevesistö, kalasto) vaikutuksen mm. näytteenoton ajoitukseen ja kohdentamiseen • tulkitsee tavallisimpia tutkimustuloksia ja määrittää tulosten hyödyntämismahdollisuuksia
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• selostaa keskeiset vesistötutkimusta harjoittavat organisaatiot ja niiden harjoittaman tutkimustoiminnan pääasialliset tavoitteet • selostaa vesi- ja kalastotutkimuksen näytteenottomenetelmät, näytteenottovälineiden käytön sekä keskeiset virhelähteet • hyödyntää toiminnassaan tärkeimpiä näytteenottoihin vaikuttavien tekijöiden (mm. vuodenaikaisvaihtelu, kohdevesistö, kalasto) vaikutuksen mm. näytteenoton ajoitukseen ja kohdentamiseen ja pystyy erottamaan näytteenotossa luonnolliset ja poikkeukselliset olosuhteet • tulkitsee useimpia keskeisiä tutkimustuloksia ja määrittää tulosten hyödyntämismahdollisuuksia

Valistus ja neuvonta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• selvittää lupa- ja ympäristöasioissa toimivia asiantuntijaviranomaisia
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• selvittää tärkeät asiantuntijaviranomaiset missä asioissa näihin tulee ottaa yhteyttä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• selvittää useimmat asiantuntijaviranomaiset ja pystyy tapauskohtaisesti neuvomaan oikean viranomaisen

Kalavesien eri hoitomuodot	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• selostaa kalavesien hoitoon liittyviä keskeisiä vaikutusmekanismeja.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• selostaa yleisimpiä kalavesien hoitoon liittyviä vaikutusmekanismeja.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• selostaa useita erityyppisten kalavesien hoitoon liittyviä vaikutusmekanismeja.

Lajintuntemus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• määrittää maamme luonnonvaraiset ja tärkeimmät ulkomaista alkuperää olevat kalalajit ja ottaa huomioon niiden ekologian mutta tarvitsee ajoittain ohjausta
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• määrittää maamme luonnonvaraiset ja tärkeimmät ulkomaista alkuperää olevat kalalajit ja ottaa huomioon niiden ekologian
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• määrittää itsenäisesti maamme luonnonvaraiset ja tärkeimmät ulkomaista alkuperää olevat kalalajit ja ottaa huomioon niiden eko-logian soveltaen tietojaan

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• työskentelee oikein tutuissa työtilanteissa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii oikein muuttuvissa työtilanteista
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä • hoitaa kalustoa ja tutkimusvälineitä pääsääntöisesti hyvin
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii vastuuntuntoisesti ja tarvittaessa joustuen tehdessään annettuja työtehtäviä • hoitaa kalustoa ja tutkimusvälineitä huolellisesti ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii vastuuntuntoisesti ja tarvittaessa ottaa tehtäväkokonaisuuksia vastuulleen • hoitaa kalustoa ja tutkimusvälineitä huolellisesti

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä osittain ohjattuna • toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjeiden mukaan • kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat, suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä • toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla tutkimusapulaisena jonkin tutkimusryhmän mukana tai erilaisten vesi- ja kalatutkimusta harjoittavan toimijan palveluksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.2. Kalastus ja pyydysrakentaminen, 25 osp (105678)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- liikkua kalastusaluksella sekä talvella moottorikelkalla ja mönkijällä turvallisesti

- kiinnittää ja ankkuroida kalastusaluksen turvallisesti
- kalastaa tavallisimmilla kalastusmenetelmillä sekä toimia apulaisena ammattikalastuksessa
- asettaa ja merkitä pyydykset kalastuslain määräämällä tavalla siten, ettei niistä aiheudu vaaraa muille vesillä liikkujille tai vesieläimille
- päästää saaliin pyydyksistä, tarvittaessa verestää ja perata kalat
- jäähdyttää saaliin ja huolehtia saaliin kylmäsäilytyksestä
- huolehtia tavallisimpien kalastusvälineiden käyttökunnosta ja korjata niitä
- käyttää ohjeiden mukaan kalastuksen apuvälineitä
- tehdä ohjeiden mukaan kalastusaluksen ja moottorin käyttökauden jälkeiset huoltotoimenpiteet
- korjata yksinkertaiset kalastusaluksen ja -välineiden vauriot, jotka eivät merkittävästi vaaranna vesi- tai työturvallisuutta
- seurata sääennusteita ja varustautua sään ja jääolojen mukaan vesillä ja jäällä liikkuttaessa
- käyttää hätämerkkejä ja -viestimiä sekä suorittaa palon alkusammutuksen
- rakentaa ohjeiden ja mahdollisten rakenteita koskevien erityismääräysten mukaan tavallisimpia verkko- ja havaspyydyksiä
- tunnistaa kalastustyöhön ja -työympäristöön liittyvät vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautua niiltä.
 - työturvallisuuskortin ja tulityökortin suorittamiseen vaadittavat valmiudet

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• noudattaa työaikoja ja toimii osittain ohjattuna työohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• noudattaa työaikoja ja toteuttaa annetut työtehtävät
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• noudattaa työaikoja, toteuttaa annetut työtehtävät ja siirtyy joustavasti ja itsenäisesti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Vesillä liikkuminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- kuljettaa osittain ohjattuna kalastusalusta ja talvella moottorikelkkaa tai mönkijää turvallisesti - käyttää turvallisia reittejä ja noudattaa vesiliikenteen sääntöjä osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- kuljettaa kalastusalusta ja talvella moottorikelkkaa tai mönkijää turvallisesti ohjeiden mukaan - käyttää turvallisia reittejä ja noudattaa vesiliikenteen sääntöjä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- kuljettaa kalastusalusta ja talvella moottorikelkkaa tai mönkijää tottuneesti ja turvallisesti sekä ottaa huomioon reitinvalinnassa matkustajat ja sääolosuhteet - liikkuu itsenäisesti vesillä ja jäällä käyttäen turvallisia reittejä ja noudattaen vesiliikenteen sääntöjä

Kalastusmenetelmien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- kalastaa osittain ohjattuna useimmilla tavallisilla kalastusmenetelmillä - avustaa osittain ohjattuna kalastajaa kalastustapahtumassa ja saaliin käsittelyssä - käyttää kalastuksen apuvälineitä osittain ohjattuna - avustaa kalastusaluksen ankkuroinnissa ja laituriin tai maihin kiinnittämisessä - avustaa saaliin säilytyksessä ja kalastusvälineiden kalastuksen jälkeisessä huollossa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- kalastaa vähäisellä opastuksella useimmilla tavallisilla kalastusmenetelmillä - toimii ohjeiden mukaan kalastajan apuna kalastustapahtumassa ja saaliin käsittelyssä - käyttää kalastuksen apuvälineitä vähäisellä opastuksella - ankkuroi ja kiinnittää kalastusaluksen laituriin tai maihin lähes itsenäisesti - säilyttää saaliin ja huoltaa kalastusvälineet kalastuksen jälkeen ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- kalastaa itsenäisesti useimmilla tavallisilla kalastusmenetelmillä - toimii itsenäisesti kalastajan apuna kalastustapahtumassa ja saaliinkäsittelyssä - käyttää itsenäisesti kalastuksen apuvälineitä - ankkuroi kalastusaluksen ja kiinnittää sen laituriin tai maihin itsenäisesti - huolehtii saaliin säilytyksestä ja kalastusvälineiden kalastuksen jälkeisestä huollosta itsenäisesti

Pyydysrakentaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	avustaa pyydysten rakentamisessa osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	rakentaa pyydyksiä ohjeiden mukaan oikeilla ja sujuvilla työtapoilla
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	rakentaa laadukkaita pyydyksiä ohjeiden mukaan oikeilla, sujuvilla ja huolellisilla työtapoilla

Kalastusvälineiden huolto ja korjaus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• avustaa moottorin vuosihuollossa osittain ohjattuna • avustaa kalastusvälineen vaurioiden korjauksessa osittain ohjattuna • avustaa pyydysten korjauksessa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tekee tavalliset moottorin vuosihuoltotyöt ohjeiden mukaan • korjaa kalastusvälineen vaurion ohjeiden mukaan • korjaa kalanpyydyksiä ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tekee tavalliset moottorin vuosihuoltotyöt huoltoohjeen mukaan itsenäisesti • korjaa kalastusvälineen vaurion itsenäisesti ja siististi • korjaa kalanpyydyksiä itsenäisesti

Kestävä kehitys	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii ohjeiden mukaan kalojen alamitta- ja rauhoitusmääräyksiä sovellettaessa.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• noudattaa itsenäisesti kalojen alamitta- ja rauhoitusmääräyksiä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• noudattaa ja ottaa huomioon toiminnassaan kalojen alamitta- ja rauhoitusmääräykset.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Vesillä liikkuminen ja vesiturvallisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• ottaa huomioon vesillä liikkeessaan väylämerkit ja -opasteet sekä noudattaa osittain ohjattuna vesiliikenteen sääntöjä • ottaa huomioon jäällä liikkumisen riskit ja liikkuu osittain ohjattuna jäällä turvallisesti • tunnistaa useimmat kalastusaluksen turvavarusteet ja osaa osittain ohjattuna käyttää niitä • seuraa säätiedotteita ja etsii osittain ohjattuna sääennusteita Internetin avulla
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tunnistaa väylämerkit ja -opasteet ja noudattaa vesillä liikkeessaan vesiliikenteen sääntöjä • määrittää turvalliset jäävahvuudet ja jääturvallisuuden riskialueet • tunnistaa kalastusaluksen turvavarusteet ja osaa tarvittaessa käyttää niitä merkintöjen tai ohjeiden mukaan • selvittää sääennusteen lähipäiville luotettavasta lähteestä ja ottaa huomioon sään toiminnassaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tunnistaa väylämerkit ja -opasteet sekä valitsee tarkoituksenmukaisen reitin ja noudattaa vesiliikenteen sääntöjä • määrittää jääturvallisuuden ja valitsee jäällä liikkeessaan turvalliset ajoreitit • tunnistaa kalastusaluksen turvavarusteet ja hallitsee niiden käytön • selvittää sääennusteen lähipäiville luotettavasta lähteestä, ottaa huomioon sääennusteet toiminnassaan ja tarvittaessa neuvoo muita kalastukseen osallistuvia

Kalastusmenetelmien ja saaliin käsittelyn hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- noudattaa osittain ohjattuna kalastuslainsäädännön ja muita kalastusta koskevia määräyksiä - tunnistaa yleisimmät vapaaajan ja ammattimaisen kalastuksen välineet ja pyydykset sekä ottaa huomioon niiden käyttökelpoisuuden kalastuksessa - ottaa huomioon saaliin oikean käsittelyn ja kylmäsäilytyksen merkityksen ja osaa osittain ohjattuna säilyttää saaliin
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- noudattaa kalastusta koskevia kalastuslainsäädännön ja muita määräyksiä - tunnistaa yleisimmät vapaaajan ja ammattimaisen kalastuksen välineet ja pyydykset ja soveltaa tietojaan niiden käyttökelpoisuudesta kalastuksessa - ottaa huomioon saaliin oikean käsittelyn ja kylmäsäilytyksen merkityksen ja soveltaa tietojaan saaliin säilytyksessä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- noudattaa kalastusta koskevia kalastuslainsäädännön ja muita määräyksiä ja osaa antaa neuvoja lupa-asioissa - määrittää yleisimpien vapaa-ajan ja ammattimaisen kalastuksen välineiden ja pyydysten soveltuvuuden kalastukseen - hallitsee saaliin käsittelyn ja kylmäsäilytyksen

Kalastuksen apulaitteiden käytön hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tunnistaa kalastuksen apulaitteet ja etsii käyttöä koskevia neuvoja niiden käyttöohjeista
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	tunnistaa kalastuksen apulaitteet ja säätelee niiden toimintoja ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	tunnistaa kalastuksen apulaitteet ja hallitsee tärkeimpien laitteiden käytön

Kestävä kehitys	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa huomioon alamittaja rauhoitusmääräysten ym. kalavarojen kestävän käytön periaatteiden merkityksen
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	ottaa huomioon toiminnassaan kalojen alamitta- ja rauhoitusmääräykset ym. kalavarojen kestävän käytön tärkeät periaatteet
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	ottaa huomioon kalojen alamitta- ja rauhoitusmääräykset ym. kalavarojen kestävän käytön tärkeät periaatteet ja asiat sisäistäneenä perustelee niitä

Pyydysrakentaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa useimmat kalanpyydykset ja niiden rakenteelliset osat - tekee tavallisimmat solmut ja leikkaustavat - laskee yksinkertaisia laskutoimituksia pyydysmatemaattisten ohjeiden mukaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tunnistaa useimmat kalanpyydykset ja niiden rakenteelliset osat sekä selvittää rakenteellisten osien valintaan vaikuttavia tärkeitä ominaisuuksia - tekee tavallisimmat solmut ja leikkaukset sekä tulkitsee erilaisia leikkaustapoja pyydyspiirustuksista - tulkitsee pyydysmatemaattisia ohjeita ja leikkauskaavoja ja laskee niiden avulla tavallisimpia pyydysten mitoituksia
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- tunnistaa useimmat kalanpyydykset ja niiden rakenteelliset osat sekä ottaa huomioon rakenteellisten osien valinnassa pyyntimenetelmän ja pyydettävän lajin - hallitsee tavallisimmat solmut ja leikkaustavat - hallitsee tavallisimmat pyydysmatemaattiset laskutoimitukset

Korjaus ja huolto	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tunnistaa pyydyksen tai kalastusvälineen korjaustarpeen
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	tunnistaa pyydyksen tai kalastusvälineen korjaustarpeen ja ratkaisee tapaukseen sopivan korjaustavan ja korjaustarvikkeet
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	tunnistaa pyydyksen tai kalastusvälineen korjaustarpeen, ratkaisee tapaukseen sopivan korjaustavan ja hallitsee korjaustoimenpiteen

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista ja valintatilanteista (esim. laitehäiriöt, pyydys- ja välinevauriot) omatoimisesti tai neuvoteltuaan kalastajan kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa • pystyy toimimaan erilaisten ihmisten kanssa ja pyytää tarvittaessa apua • keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa • toimii erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä • keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet • tukee ja auttaa muita, ottaa vastaan haasteita ja hyväksyy muuttuvat työkäytännöt • keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan, sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii työssään vastuuntuntoisesti • suhtautuu myönteisesti kestävän kehityksen toimintatapoihin työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii työssään avoimesti ja vastuuntuntoisesti • noudattaa työssään kestävän kehityksen toimintatapoja
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa työskentelynsä avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen ja vastuuseen • perustaa työskentelynsä kestävän kehityksen toimintatapoihin

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä osittain ohjattuna - toimii annettujen ohjeiden mukaan - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjeiden mukaan - kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat, suojautuu niiltä ennakolta sekä toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä - toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla kalastukseen, pyydysrakennukseen sekä kalastuskaluston huolto- ja korjaustöihin. Hänelle on ohjeistettu terveys- ja työturvallisuusohjeet. Siltä osin kuin tutkinon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.3. Kalastustuotteiden käsittely ja jalostus, 20 osp (105680)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- käsitellä kalastustuotteita alkutuotannon yhteydessä
- tehdä kalan vastaanottotarkastuksen ja ottaa huomioon käsittelytoimenpiteiden ja lämpötilan merkityksen kalan säilyvyyteen
- valmistaa kalastustuotteista erilaisia raakavalmisteita niin, että käsittelyhävikit pysyttelevät kohtuullisina
- hyödyntää tietojään kalan ravintoainekoostumuksesta, sen vaihteluista sekä kalan merkityksestä ravitsemuksessa
- tunnistaa kalan tuoreusasteen sekä säilyttää kalastustuotteiden tuoreuden hyödyntämällä tietojään mikrobiologian ja hygienian perusteista sekä kalassa pilaantumisen yhteydessä tapahtuvista muutoksista
- huolehtia henkilökohtaisesta hygieniasta ja pukeutumisesta työkohteen vaatimusten mukaisesti
- noudattaa työssään tuotteen valmistukseen liittyviä laatu-, hygieni- ja omavalvontamääräyksiä sekä elintarvikealaa koskevaa lainsäädäntöä ja työturvallisuusohjeita
- valita raaka-aineita, valmistaa tavallisimpia jalostettuja kalastustuotteita työohjeiden mukaan ja käsitellä kala- ja talousjätteet

- käyttää kalanjalostustiloissa koneita työturvallisuusvaatimukset ja ergonomiset työtavat huomioiden
- huolehtia käytettävien koneiden ja laitteiden päivittäisestä käyttökunnosta seuraamalla niiden kuntoa ja toimintaa
- huolehtia puhtaanapidosta ja puhtauden tarkkailusta.
 - hygieniapassin suorittamiseen vaadittavat valmiudet

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ohjausta työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii työssään lähes itsenäisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii itsenäisesti ja siirtyy joustavasti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Raaka-aineiden valinta, käsittely ja käyttö sekä niiden ja valmiiden tuotteiden laadun arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• valitsee ohjattuna tuotteen valmistukseen kuuluvia raaka-aineita niiden laatuja kustannusvaikutusten perusteella riittävästi ja käyttää niitä oikein ohjattuna • arvioi aistinvaraisesti raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa raaka-aineen ja/tai tuotteen ja tiedottaa virheellisestä raaka-aineesta ja/tai tuotteesta viipymättä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• valitsee pääosin omatoimisesti tuotteen valmistukseen kuuluvat raaka-aineet niiden laatu- ja kustannusvaikutusten perusteella niin, että käyttää niitä oikein • arvioi aistinvaraisesti ja muilla alalla käytettävillä menetelmillä raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa raaka-aineen ja/tai tuotteen ja toimii ohjeiden mukaisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• valitsee tuotteen valmistukseen kuuluvat raaka-aineet niiden laatu- ja kustannusvaikutusten perusteella niin, että käyttää niitä omatoimisesti oikein • arvioi aistinvaraisesti ja muilla alalla käytettävillä menetelmillä raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa virheellisen raaka-aineen ja/tai tuotteen sekä osaa tehdä tarvittavat jatkotoimenpiteet

Työvälineiden, koneiden ja/tai laitteiden käyttö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• käyttää tuotteen valmistukseen kuuluvia työvälineitä, koneita ja/tai laitteita ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• käyttää tuotteen valmistukseen kuuluvia työvälineitä, koneita ja/tai laitteita pääosin omatoimisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• valitsee tuotteen valmistukseen kuuluvia työvälineitä ja laitteita ja käyttää niitä omatoimisesti

Tuotteen valmistukseen kuuluvien puhdistustoimenpiteiden toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pesee ja puhdistaa ohjatusti tilat, koneet ja laitteet kohteisiin sopivilla aineilla ja menetelmillä niin, että työn lopputulos on hyväksyttävissä.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• pesee ja puhdistaa ohjeiden mukaan tilat, koneet ja laitteet kohteisiin sopivilla aineilla ja menetelmillä niin, että työn lopputulos on hyväksyttävissä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• pesee ja puhdistaa ohjeiden mukaan omatoimisesti tilat, koneet ja laitteet kohteisiin sopivilla aineilla ja menetelmillä niin, että työn lopputulos on hyväksyttävissä sekä huolehtii työympäristön siisteydestä ja järjestyksestä.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Kalaraaka-aineen ja tuotteiden ominaisuuksien tunteminen, kalan käsittelyn, jalostuksen ja säilytyksen sekä niihin vaikuttavien tekijöiden tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tuntee omassa työtehtävässään käytettävän kalaraaka-aineen, tuotteen ja niiden ominaisuuksien pääpiirteet niin, että käsittelee sekä säilyttää sitä ohjeiden mukaan, mutta tarvitsee ohjausta
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tuntee omassa työtehtävässään käytettävän kalaraaka-aineen, tuotteen ja sen ominaisuuksien pääpiirteet niin, että käsittelee sekä säilyttää sitä ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tuntee omassa työtehtävässään käytettävän kalaraaka-aineen, tuotteen ja sen ominaisuudet niin, että käsittelee sekä säilyttää sitä omatoimisesti

Laatuvaatimusten tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• noudattaa ohjattuna yrityskohtaisia ohjeita työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• työskentelee toiminnalle asetettujen laatuvaatimusten ja ohjeiden mukaisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• työskentelee omatoimisesti toiminnalle ja tuotteille asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti

Elintarvikealaa koskevan lainsäädännön, omavalvonta- ja hygieniamääräysten tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tuntee elintarvike-ainsäädäntöä niin, että suorittaa hygieniosaamistestin hyväksytysti ja osaa toimia ohjattuna määräysten mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	tuntee elintarvikelainsäädäntöä niin, että suorittaa hygieniosaamistestin hyväksytysti ja osaa toimia ohjeiden mukaan määräysten mukaisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	tuntee elintarvikelainsäädäntöä niin, että suorittaa hygieniosaamistestin hyväksytysti osaa omatoimisesti toimia määräysten mukaisesti

Kalan elintarvikeketjun ja jalostustoiminnan tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selvittää käyttämänsä raaka-aineen tien päävaiheet alkutuotannosta kuluttajalle sekä jalostustuotantotoiminnan keskeiset asiat.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selvittää käyttämänsä raaka-aineen tien vaiheittain alkutuotannosta kuluttajalle sekä kertoo jalostustuotanto-toiminnasta ja toimintamahdollisuuksista.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	selvittää keskeisimpien raaka-aineiden tien vaiheittain alkutuotannosta kuluttajalle, raaka-aineen laatuun eri vaiheissa vaikuttavia tekijöitä, kertoo jalostustuotantotoiminnasta, toimintamahdollisuuksista ja tulevaisuudennäkymistä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista ja valintatilanteista neuvoteltuaan työyhteisön muiden jäsenten kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	toimii työryhmän ja työyhteisön jäsenenä yhteistyössä muun henkilöstön kanssa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	toimii huomioiden muut jäsenet työryhmän ja työyhteisön jäsenenä yhteistyössä muun henkilöstön kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	työskentelee vastuullisesti sekä ryhmässä että itsenäisesti ja toimii vastuullisesti työyhteisön jäsenenä yhteistyössä muun henkilöstön kanssa

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	käyttäytyy asiallisesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	käyttäytyy asiallisesti ja hyvien käyttäytymistapojen mukaan, toimii avoimesti, rehellisesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	käyttäytyy asiallisesti hyvien käyttäytymistapojen ja tilanteen vaatimusten mukaisesti, toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	työskentelee ergonomisesti työympäristönsä työturvallisuusohjeiden mukaisesti, mutta tarvitsee ohjausta.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	työskentelee ergonomisesti työympäristönsä työturvallisuusohjeiden mukaisesti.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	työskentelee ergonomisesti työympäristönsä työturvallisuusohjeiden mukaisesti ja ottaa omatoimisesti huomioon työympäristössä olevat riskitekijät.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä alkutuotannossa tai kalanjalostusyrityksessä. Opiskelija osoittaa osaamisensa tekemällä töitä ruokakala-, poikastai ravunkasvatuslaitoksella ohjeistettuna terveys-, työturvallisuus- ja muilla kaikkia työntekijöitä koskevilla määräyksillä sekä ohjeilla. Näytöllä arvioidaan vähintään: työprosessin hallinta kokonaan, työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta kokonaan, työn perustana olevan tiedon hallinta pois lukien Kalan elintarvikeketjun ja jalostustoiminnan tunteminen sekä Laatuvaatimusten tunteminen ja elinikäisen oppimisen avaintaidot kokonaan.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.4. Vesiviljely, 20 osp (105689)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- noudattaa työssään vesiviljely-yrityksen hygieniaan ja kalaterveyden ylläpitämiseen tarkoitettuja ohjeita ja voimassa olevia säädöksiä
- noudattaa laitoksen pukeutumis- ja työturvallisuusohjeita
- huolehtia työympäristön siisteydestä ja laitoksen jätehuollon vaatimista tehtävistä
- tunnistaa yrityksessä viljeltävät lajit
- kerätä kuolleet kalat sekä käsitellä ne ohjeiden mukaisesti
- pestä altaat ja tehdä altaiden ja vesitysjärjestelmän laitteiden päivittäiset huolto- ja puhdistustyöt ohjeiden mukaan
- tunnistaa kalasairauksiin ja -loisiin viittaavat oireet uintikäyttäytymisen ja/tai ulkoisten ja sisäisten merkkien perusteella sekä ilmoittaa niistä ohjeiden mukaisesti
- käyttää ohjeiden mukaan laitoksen vesitysjärjestelmän laitteita
- tunnistaa erikokoisille kaloille tarkoitetut rehulajit
- ruokkia kalat allaskohtaisten ohjeiden mukaan käsin tai ruokinta-automaattia käyttäen
- tehdä työtehtäviensä mukaiset viranomaisen hyväksymään laitostarkkailuun ja mahdolliseen laitoksen sisäiseen laatujärjestelmään liittyvät merkinnät
- ohjeiden mukaan siirtää, kuormata ja käsitellä kaloja
 - omaa eläinkuljettajan tutkinnon suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautua niiltä.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	noudattaa työaikoja ja toimii osittain ohjattuna työohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	noudattaa työaikoja ja toteuttaa annetut työtehtävät vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	noudattaa työaikoja, toteuttaa annetut työtehtävät ja siirtyy joustavasti ja itsenäisesti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Vesiviljelyn työmenetelmien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• huolehtii osittain ohjattuna työympäristön siisteydestä ja lajittelee jätteet ohjeiden mukaan • osittain ohjattuna kerää ja käsittelee kuolleet kalat • pesee altaat, puhdistaa ja huoltaa vesitysjärjestelmän laitteet osittain ohjattuna • tunnistaa epänormaalin uintikäyttäytymisen samoin kuin sairauksiin ja loisiin viittaavat ulkoiset ja sisäiset merkit ja ilmoittaa niistä • osallistuu osittain ohjattuna kalojen siirtoihin, kuormauksiin ja käsittelyyn ja omaa eläintenkuljettajan tutkintoa vastaavat taidot • tekee laitostarkkailun ja laatujärjestelmään liittyvät merkinnät osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• huolehtii työympäristön siisteydestä ja ohjeiden mukaisesta jätehuollosta • kerää ja käsittelee kuolleet kalat ohjeiden mukaan • pesee altaat, puhdistaa ja huoltaa vesitysjärjestelmän laitteet ohjeiden mukaan • tunnistaa epänormaalin uintikäyttäytymisen samoin kuin sairauksiin ja loisiin viittaavat ulkoiset ja sisäiset merkit ja ilmoittaessaan kuvailee niitä selkeästi • siirtää, kuormaa ja käsittelee kaloja ohjeiden mukaan ja omaa eläintenkuljettajan tutkintoa vastaavat taidot • tekee laitostarkkailuun ja laatujärjestelmään liittyvät merkinnät ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• huolehtii itsenäisesti työympäristön siisteydestä ja ohjeiden mukaisesta jätehuollosta • kerää ja käsittelee kuolleet kalat itsenäisesti • pesee altaat, puhdistaa ja huoltaa vesitysjärjestelmän laitteet toimeksiannosta itsenäisesti • työssään pyrkii ennaltaehkäisemään kalasairauksia, tunnistaa epänormaalin uintikäyttäytymisen samoin kuin sairauksiin ja loisiin viittaavat ulkoiset ja sisäiset merkit ja ilmoittaessaan kuvailee ne selkeästi • siirtää, kuormaa ja käsittelee kaloja itsenäisesti toimeksiannon saatuaan ja omaa eläintenkuljettajan tutkintoa vastaavat taidot • tekee laitostarkkailuun ja laatujärjestelmään liittyvät merkinnät itsenäisesti

Työvälineiden ja materiaalien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• valitsee ja käyttää työvälineitä osittain ohjattuna • käyttää vesitysjärjestelmän laitteita osittain ohjattuna • valitsee osittain ohjattuna oikean rehun sekä ruokkii kalat käsin tai automaattien avulla.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• valitsee ja käyttää työvälineitä ohjeiden mukaan • käyttää vesitysjärjestelmän laitteita ohjeiden mukaan • valitsee ohjeiden mukaan oikean rehun sekä ruokkii kalat käsin tai automaattien avulla.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• valitsee ja käyttää työvälineitä itsenäisesti • käyttää vesitysjärjestelmän laitteita itsenäisesti • valitsee toimeksiannosta itsenäisesti oikean rehun sekä ruokkii kalat käsin tai automaattien avulla.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Tuotantomenetelmien ja viljeltävien lajien tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• luettelee vesiviljelyn tuotantotavat ja niiden tärkeimmät tuotantolajit • tunnistaa yrityksessä viljeltävät lajit
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• selostaa vesiviljelyn tuotantotapoja, luettelee niiden tärkeimmät tuotantolajit sekä näiden viljelykiertoa • tunnistaa yrityksessä viljeltävät lajit eri ikä- ja sukukypsyyssvaiheissa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• selostaa vesiviljelyn tuotantotavat, niiden tuotantolajit ja viljelykierron • tunnistaa yrityksessä viljeltävät lajit eri ikä- ja sukukypsyyssvaiheissa ja selostaa viljelyn erityisvaatimukset

Työhygienian ja kalaterveyden perusteiden tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• ottaa työssään huomioon velvollisuutensa työhygieniasta ja kalaterveydestä ja noudattaa osittain ohjattuna työhygieni- ja kalaterveysmääräyksiä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• noudattaa työssään työhygieniasta ja kalaterveydestä annettuja määräyksiä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• noudattaa työssään työhygieniasta ja kalaterveydestä annettuja määräyksiä ja ylläpitää toiminnallaan hyvää viljely-ympäristöä

Vesitysjärjestelmän tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa erilaiset kasvatusallastyypit - tunnistaa vesiviljely-yritysten erilaiset vesitysjärjestelmät - tunnistaa allaskohtaiset vesityslaitteet ja osaa osittain ohjattuna käyttää niitä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- määrittää erilaiset kasvatusallastyypit ja niiden käyttötarkoituksen - tunnistaa vesiviljely-yritysten erilaiset vesitysjärjestelmätyypit sekä niiden tilat ja laitteet - tunnistaa allaskohtaiset vesityslaitteet ja käyttää niitä ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- määrittää erilaiset kasvatusallastyypit, niiden käyttötarkoituksen ja hyvän toimivuuden vaatimukset - määrittää vesiviljely-yritysten vesitysjärjestelmätyypit tiloineen ja laitteineen sekä niiden soveltuvuuden viljelyyn - tunnistaa allaskohtaiset vesityslaitteet, osaa käyttää niitä ja tehdä niillä tarvittavia säätöjä kalojen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi

Rehujen ja ruokinnan tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa rehut pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan - määrittää ruokintatavat ja ottaa huomioon ruokintaa koskevat ohjeet - ottaa huomioon velvollisuutensa tarkkailu- ja laatu järjestelmän ylläpidossa ja toimii ohjeiden mukaan.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tunnistaa rehut ja perustelee rehulajin valinnan - määrittää ruokintatavat ja perustelee ruokintatavan valintaa - määrittää pääosin tarkkailuja laatu järjestelmän ylläpitoon liittyvät toimenpiteet työpaikallaan ja toimii ohjeiden mukaan.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- tunnistaa rehut ja perustelee rehulajin valinnan sekä ruokintaohjeiden merkityksen ravitsemukselle ja ympäristölle - käyttää erilaisia ruokintatapoja - määrittää tarkkailu- ja laatu järjestelmän ylläpitoon liittyvät toimenpiteet työpaikallaan ja toimii velvoitteissaan itsenäisesti.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista ja valintatilanteista (esim. laitehäiriöt, kalojen sairastuminen) neuvoteltuaan työyhteisön muiden jäsenten kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa - pystyy toimimaan erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä ja pyytää tarvittaessa apua - keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa - toimii erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä - keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet - tukee ja auttaa muita, ottaa vastaan haasteita ja hyväksyy muuttuvat työkäytännöt - keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä - noudattaa alaan liittyviä määräyksiä - suhtautuu myönteisesti kestävän kehityksen toimintatapoihin työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä - noudattaa alaan liittyviä määräyksiä - noudattaa työssään kestävän kehityksen toimintatapoja
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- perustaa työskentelynsä avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen ja vastuuseen - noudattaa alaan liittyviä määräyksiä - perustaa työskentelynsä kestävän kehityksen toimintatapoihin

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä osittain ohjattuna - toimii annettujen ohjeiden mukaan - ylläpitää siisteyttä ja toimii järjestelmällisesti ohjeiden mukaan.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjeiden mukaan - kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan - huolehtii siisteydestä ja toimii järjestelmällisesti parantaen toiminnallaan työviihtyvyyttä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat, suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön terveysriskejä - toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti - ottaa huomioon siisteyden ja järjestelmällisyyden osana työviihtyvyyttä ja -turvallisuutta.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä töitä ruokakala-, poikas- tai ravunkasvatuslaitoksella ohjeistettuna terveys-, työturvallisuus- ja muilla kaikkia työntekijöitä koskevilla määräyksillä sekä ohjeilla. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.5. Ammattikalastajana toimiminen, 30 osp (105675)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- varustaa kalastusaluksen ja tarkistaa sen toiminnat, apulaitteet ja kalastusvälineet kalastukseen lähdetäessä
- tarkistaa moottorikelkan tai mönkijän jälle lähdetäessä ja järjestää kalastusvälineet ja varusteet kuormaan asianmukaisesti ja turvallisesti
- seurata kalastuksen aikana koneiden ja apulaitteiden toimintoja
- suorittaa tärkeimmät huoltotoimet kalastuksessa käytettäville koneille ja laitteille
- valita tarkoituksenmukaisen kalastustavan kalastusalueen, saaliskohteen ja vuodenajan mukaan
- toimia kalastusaluksen päällikkönä ja omaa tiedollisen perustan vähintään kalastusaluksen kuljettajakirja B:hen
- suunnistaa tai navigoida aluksen apulaitteiden avulla kalastusalueelle sekä kalastuksen aikana pysytellä lupa-alueella
- paikantaa kalaparvet kaikuluotaimen avulla
- kalastaa ammattikalastusmenetelmillä
- huolehtia saaliin asianmukaisesta käsittelystä, pakkaamisesta ja kylmäsäilytyksestä sekä kuljetuksesta
- soveltaa jatkojalostuksen menetelmiä kalastuksen kannattavuuden parantamiseksi
- rakentaa työpiirustusten mukaan ammattimaisia kalastuspyydyksiä
- korjata ja huoltaa ammattimaisia kalastuspyydyksiä

- arvioida kalastuksen kannattavuuden, saaliin määrän ja menekin mukaan
- toimia työturvallisuusohjeita noudattaen ja valvoa apulaisten työturvallisuutta
 - tiedollisesti ja taidollisesti EA1 vastaavat taidot
- hakea elinkeinokalastukseen tarkoitettuja tukia ja avustuksia
- toimia kalastajana ympäristövastuullisesti ja kalavarojen kestävän käytön periaatteita noudattaen.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• sopeutuu ammattikalastuksen muuttuviin työaikoihin ja toimii osittain ohjattuna työohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• sopeutuu ammattikalastuksen muuttuviin työaikoihin ja toteuttaa annetut työtehtävät vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• sopeutuu ammattikalastuksen muuttuviin työaikoihin ja toteuttaa annetut työtehtävät sekä siirtyy joustavasti ja itsenäisesti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Kalastusmenetelmän, apulaitteiden käytön ja saaliin käsittelyn hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• varustaa ja tarkistaa kalastusaluksen tai talvikulkuvälineen osittain ohjattuna • paikantaa saaliskalat osittain ohjattuna • kalastaa tarkoituksenmukaisella kalastusmenetelmällä ja kalastusalueella osittain ohjattuna • käyttää kalastuksen aikana kalastuksen apulaitteita osittain ohjattuna • seuraa osittain ohjattuna moottorin toimintoja kalastuksen aikana • osittain ohjattuna käsittelee ja kylmäsäilyttää saaliin
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• varustaa ja tarkistaa kalastusaluksen tai talvikulkuvälineen ohjeiden mukaan • paikantaa saaliskalat ohjeiden mukaan • kalastaa ohjeiden mukaan tarkoituksenmukaisella kalastusmenetelmällä ja kalastusalueella • käyttää kalastuksen aikana kalastuksen apulaitteita ohjeiden mukaan • seuraa ohjeiden mukaan moottorin toimintoja kalastuksen aikana • käsittelee ja kylmäsäilyttää saaliin ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• varustaa ja tarkistaa kalastusaluksen tai talvikulkuvälineen itsenäisesti • paikantaa saaliskalat itsenäisesti • kalastaa itsenäisesti tarkoituksenmukaisella kalastusmenetelmällä ja kalastusalueella • käyttää kalastuksen aikana kalastuksen apulaitteita itsenäisesti • seuraa itsenäisesti moottorin toimintoja kalastuksen aikana ja osaa toimia häiriötilanteissa tarkoituksenmukaisesti • vastaa saaliin käsittelystä ja kylmäsäilytyksestä ja säilyttää sen laadukkaana

Pyydysrakentaminen, -huolto ja -korjaus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• hankkii osittain ohjattuna pyydyksiin tarvittavat raaka- aineet ja tarvikkeet • rakentaa ammattikalastuspyydyksiä osittain ohjattuna • käyttää osittain ohjattuna koneita pyydysrakentamisessa • huoltaa ja korjaa ammattikalastuspyydyksiä osittain ohjattuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• hankkii pyydyksiin tarvikkeet ja raaka-aineet • rakentaa ammattikalastuspyydyksiä ohjeiden mukaan • käyttää koneita pyydysrakentamisessa ohjeiden mukaan • huoltaa ja korjaa ammattikalastuspyydyksiä ohjeiden mukaan.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• kilpailuttaa ja hankkii pyydyksiin raaka-aineet ja tarvikkeet • rakentaa ammattikalastuspyydyksiä pyydysohjeen ja -piirustusten avulla itsenäisesti • käyttää itsenäisesti koneita pyydysrakentamisessa • huoltaa ja korjaa ammattikalastuspyydyksiä itsenäisesti.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Kalastajana toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• arvioi osittain ohjattuna saaliskalojen kalastettavuutta kalastusalueella sään ja vuodenajan mukaan • käynnistää ja sulkee kalastusaluksen navigointi- ja saaliinpaikannuslaitteet ja osittain ohjattuna tulkitsee niiden antamaa tietoa • etsii opastettuna tietoa saaliin käsittelyn ja myynnin hygieniamääräyksistä ja toimii osittain ohjattuna määräysten mukaisesti • ottaa huomioon ohjeet ammattikalastuksen lupakysymyksissä ja ammattikalastuslupien hankkimisessa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• määrittää tärkeitä saaliskalojen kalastettavuuteen vaikuttavia vuodenaikaan ja säähän liittyviä seikkoja • määrittää tärkeimpien navigointi- ja saaliinpaikannuslaitteiden toiminnan • määrittää tärkeimmiltä osin kalastajaa koskevat saaliin käsittelyn ja myynnin hygieniamääräykset ja toimii niiden mukaan • määrittää tärkeimmiltä osin menettelyn ammattikalastuksen lupa-asioissa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• määrittää tärkeitä saaliskalojen kalastettavuuteen vaikuttavia vuodenaikaan ja säähän liittyviä seikkoja ja osaa hyödyntää tietojaan • hallitsee tärkeimpien navigointi- ja saaliinpaikannuslaitteiden toiminnan sekä ohjaa kalastusalusta niiden opastamana • määrittää tärkeimmiltä osin kalastajaa koskevat saaliin käsittelyn ja myynnin hygieniamääräykset ja pystyy asiantuntemuksensa avulla tuottamaan laadukasta kalaa myyntiin ja jatkojalostukseen • määrittää menettelyn ammattikalastuksen lupaasioissa

Pyydysrakentaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- etsii myyjä- ja hintatietoa pyydyksiin tarvittavista raaka-aineista ja tarvikkeista - tulkitsee osittain ohjattuna pyydyspiirustuksia ja osallistuu pyydysten rakentamiseen - tunnistaa pyydysrakentamiseen soveltuvia koneita ja osittain ohjattuna käyttää niistä tavallisimpia - ottaa huomioon havaspyydyksen värjäyksen tai kyllästyksen tarpeen
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- määrittää paikallisia ja valtakunnallisia pyydystarvikkeiden myyjiä ja tekee hintatietojen perusteella pyydysrakentamisen ja -korjauksen laskelmia - tulkitsee pyydyspiirustuksia ja rakentaa jonkin ammattikalastuspyydyksen piirustuksen mukaan - perustelee koneiden käyttöä pyydysrakentamisessa ja käyttää joissakin työvaiheissa koneita - ottaa huomioon värjäyksen tai kyllästyksen hyödyt ja valitsee tarkoitukseen sopivia aineita
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- määrittää paikallisia ja valtakunnallisia pyydystarvikkeiden myyjiä ja laatii itsenäisesti tarvikelaskelmat hankintaa tai tarjouspyyntöjä varten - hallitsee ammattikalastuspyydyksen rakentamisen piirustuksen ja ohjeen avulla ja tarpeen mukaan perustelee vaihtoehtoisia ratkaisuja - hallitsee joidenkin koneiden käytön pyydysrakentamisessa - ottaa huomioon havaspyydyksen värjäyksen tai kyllästyksen tarpeen ja hallitsee pyydyskäsittelyn

Talouden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- arvioi osittain ohjattuna tunnuslukujen avulla kalastuksen kannattavuutta - etsii tietoa ammattikalastuksen tukimuodoista
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- laskee tunnuslukujen avulla kalastuksen kannattavuutta ja tekee johtopäätöksiä - etsii tietoa ammattikalastuksen tukimuodoista ja osaa vähäisellä opastuksella laatia tukihakemuksia
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- laskee tunnuslukujen avulla kalastuksen kannattavuutta ja tekee perusteltuja ehdotuksia toiminnan jatkamiselle - määrittää ammattikalastuksen tukimuodot ja osaa laatia tukihakemuksia

Kestävä kehitys	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa huomioon ammattikalastuksen uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämismuotona.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	perustelee kalastuksen säätelyn tarvetta.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	perustelee kalastuksen säätelyn tarvetta ja määrittää toimintatavat kalastuksen säätelyssä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ratkaisee usein toistuvat ongelmat kalastustilanteissa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	ratkaisee tavanomaiset ongelmat kalastustilanteissa ja arvioi ongelmiin liittyviä syitä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	ratkaisee yleisimmät ongelmatilanteet kalastuksessa ja välttää ongelmien toistumisen muuttamalla toimintatapaa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	toimii yhteistyössä muiden kalastajien, kalakaupan ja kalavesien omistajien kanssa tutuissa vuorovaikutustilanteissa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	sopeutuu hyvin ammattikalastajien ja yhteistyökumppaneiden yhteisöön, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii aktiivisena jäsenenä työnsä sidosryhmäyhteistyössä ja ottaa huomioon muiden mielipiteet

Ammattietikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii vastuuntuntoisesti • suhtautuu myönteisesti kestävän kehityksen toimintatapoihin työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti • noudattaa työssään kestävän kehityksen toimintatapoja
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa työskentelynsä avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen ja vastuuseen • perustaa työskentelynsä kestävän kehityksen toimintatapoihin

Terveys, turvallisuus, toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• työskentelee annettujen työturvallisuusohjeiden mukaan • tunnistaa työhönsä liittyviä vaaratekijöitä, kuten melun, värinän, kylmälämmityksen ja vesillä liikkumisen riskit.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• noudattaa työturvallisuusohjeita ja määräyksiä • suojautuu työhönsä liittyviltä vaaratekijöiltä tarkoituksenmukaisesti ja toimii turvallisesti.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• ennakoii työturvallisuuteen liittyvät riskit ja kehittää toimintaansa turvallisemmaksi • ottaa huomioon työssään edellä kuvattujen vaaratekijöiden lisäksi myös työn henkisen ja fyysisen kuormittavuuden.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla rannikko- tai sisävesialueella itsenäisenä kalastajana, kalastajan parina tai kalastusalan kalastustyöntekijänä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.6. Vesiviljelijänä toimiminen, 30 osp (105688)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella päivittäiset työtehtävänsä
- osallistua vesiviljely-yrityksen työkokouksiin
- työskennellä työturvallisuusmääräyksiä noudattaen ja ottaa huomioon työergonomian
 - tiedollisesti ja taidollisesti EA1 vastaavat taidot
- tehdä yrityksessä viljeltävien lajien tuotantokierron työtehtäviä itsenäisesti tai ohjeiden mukaan
- ylläpitää kalojen hyvinvointia ja terveyttä tuotantokierron eri vaiheissa
- ylläpitää tuotantotilojen puhtautta ja siisteyttä

- tunnistaa kalasairauksiin viittaavat oireet ja ohjeiden mukaan ottaa kalatautitarkkailuun tai kalasairauden syyn selvittämiseen tarvittavat näytteet
- kerätä ja kuormata kalaerät asiakkaalle toimitusta varten
- tainnuttaa, verestää, perata ja pakata kalat toimitusvalmiiksi
- käyttää ja huoltaa vesiviljelyssä käytettäviä koneita ja laitteita
- rakentaa vesiviljelyssä käytettäviä sumppuja, havas- ym. välineitä sekä korjata niitä
- tehdä päivittäiset vesiviljely-yrityksen velvoitetarkkailuun ja laatustrategiaan kuuluvat kirjaukset ohjeiden mukaan
- noudattaa työssään yrityksen ympäristölupamääräyksiä, valvonta- ym. ohjeita sekä muita toimintaan liittyviä määräyksiä
- toimia turvallisesti, ympäristövastuullisesti ja laatutietoisesti
- hyödyntää vesiviljely- ym. tutkimustietoa työssään ja työmenetelmissään
- hyödyntää tietotekniikkaa työssään ja tiedon etsinnässä.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• noudattaa työaikoja ja toimii osittain ohjattuna työohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• noudattaa työaikoja ja toteuttaa annetut työtehtävät vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• noudattaa työaikoja, toteuttaa annetut työtehtävät ja siirtyy joustavasti ja itsenäisesti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Tuotantokierron työtehtävien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pukeutuu ja varustautuu asianmukaisin suojavarustein osittain ohjattuna • tekee tavallisimpia yrityksen tuotannollisia työtehtäviä osittain ohjattuna • tekee työtehtävien edellyttämät havainnot ja kirjaukset osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• pukeutuu ja varustautuu työtehtäviin asianmukaisin suojavarustein • tekee useimpia yrityksen tuotannollisia työtehtäviä ohjeiden mukaan • tekee työtehtävien edellyttämät havainnot ja kirjaukset ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• pukeutuu ja varustautuu työtehtäviin asianmukaisin suojavarustein ja huolehtii itsenäisesti varusteiden kunnosta ja säilytyksestä • tekee useimmat tuotannolliset työtehtävät toimeksiannon pohjalta itsenäisesti • tekee työtehtävien edellyttämät havainnot ja kirjaukset itsenäisesti

Kalojen hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• käyttää osittain ohjattuna kaloille turvallisia työmenetelmiä • valitsee rehut ja ruokkii kalat osittain ohjattuna • avustaa mädin ja kalojen lääkinällisissä toimenpiteissä osittain ohjattuna • tarkkailee kasvatustilojen ja vedenpuhdistuslaitteiden kuntoa ja huoltaa niitä osittain ohjattuna • tunnistaa laitteissa ilmenevät viat ja ilmoittaa niistä • käyttää veden laadun seurannassa, mädin tai kalojen hoidossa sekä huolto- ja korjaustöissä tarvittavia työvälineitä ja laitteita osittain ohjattuna • ajaa valvottuna turvallisesti vesiviljely-yrityksen työkoneita (esim. traktori ja mönkijä)
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• käyttää ohjeiden mukaan kaloille turvallisia työmenetelmiä • valitsee rehut ja ruokkii kalat ruokintasuunnitelman mukaisesti ja tarkkailee syöntikäyttäytymistä • avustaa mädin ja kalojen lääkinällisissä toimenpiteissä ohjeiden mukaan • tarkkailee kasvatustilojen ja vedenpuhdistuslaitteiden kuntoa ja huoltaa niitä ohjeiden mukaan • tunnistaa laitteissa ilmenevät viat ja osaa korjata yksinkertaisia vikoja • käyttää veden laadun seurannassa, mädin tai kalojen hoidossa sekä huolto- ja korjaustöissä tarvittavia työvälineitä ja laitteita ohjeiden mukaan • ajaa turvallisesti vesiviljelyyrityksen työkoneita
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• käyttää kaloille turvallisia työmenetelmiä ja työtavoillaan ennaltaehkäisee kalasairauksia • valitsee rehut ja ruokkii kalat ruokintasuunnitelmaa noudattaen ja tarvittaessa muuttaa ruokintaa kalojen syöntikäyttäytymisen perusteella • avustaa mädin ja kalojen ja lääkinällisissä toimenpiteissä ja suoriutuu useimmista aputehtävistä itsenäisesti • tarkkailee kasvatustilojen ja vedenpuhdistuslaitteiden kuntoa ja tekee puhdistukset ja huollot itsenäisesti • tunnistaa laitteissa ilmenevät viat ja osaa korjata useimmat sellaiset viat joissa ei tarvita erikoisammattitaitoa • käyttää veden laadun seurannassa, mädin tai kalojen hoidossa sekä huolto- ja korjaustöissä tarvittavia työvälineitä ja laitteita ja valitsee itsenäisesti tarvittavan laitteen kuhunkin tarkoitukseen • ajaa turvallisesti vesiviljely- yrityksen työkoneita vaativissakin olosuhteissa

Välineiden rakentaminen ja korjaus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	avustaa sumppujen ja vesiviljelyn havasvälineiden rakentamisessa osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	korjaa ja rakentaa sumppuja ja vesiviljelyn havasvälineitä ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	suunnittelee ja rakentaa sumppuja ja vesiviljelyn havasvälineitä käyttötarpeen mukaan itsenäisesti

Kestävän kehityksen mukainen toiminta ja ympäristöasiain hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- kiinnittää työssään huomiota kalojen vastuuntuntoiseen hoitoon - kiinnittää työssään huomiota mahdollisiin ympäristövaikutuksiin ja ympäristöä säästäviin työtapoihin
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- hoitaa ja käsittelee kaloja ohjeiden mukaan vastuuntuntoisesti ja huolellisesti - ottaa huomioon työssään ympäristövaikutukset tiedostaen niiden merkityksen vesiviljelyn reunaehtona ja myös omien työtapojensa merkityksen ympäristövaikutuksille
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- hoitaa ja käsittelee kaloja vastuuntuntoisesti ja huolellisesti kunnioittaen näiden eläinarvoa ja haluaa kehittyä työssään kalojen hyvinvointia edistäen - kehittää työmenetelmiään pyrkien mahdollisimman ympäristövastuulliseen toimintaan

Tietotekniikan hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- seuraa osittain ohjattuna atk-pohjaisia tuotanto-olojen valvontaohjelmia ja tunnistaa häiriötilanteet - tekee osittain ohjattuna atk-pohjaisen valvontaohjelman kirjaukset.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- seuraa ja atk-pohjaisia tuotanto-olojen valvontaohjelmia, tunnistaa häiriötilanteet ja toimii ohjeiden mukaan - tekee ohjeiden mukaan atkpohjaisen valvontaohjelman kirjaukset.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- seuraa ja tulkitsee atk-pohjaisia tuotanto-olojen valvontaohjelmia, tunnistaa häiriötilanteet ja tekee ohjeiden mukaan tuotantoa ohjaavia säätöjä - tekee itsenäisesti atkpohjaisen valvontaohjelman kirjaukset.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Kalojen hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- ottaa huomioon kasvatusveden laadun merkityksen - määrittää joitakin kalojen ja mädin terveyteen liittyviä perustekijöitä ja osaa avustaa työhön liittyvissä hoitotoimissa - ottaa huomioon tarpeen tarkkailla kalojen hyvinvointia ja kalaterveyttä sekä osaa avustaa näytteidenotossa - määrittää yleisesti käytettäviä kalojen lääkeaineita ja -hoitotapoja - ottaa huomioon työssään kalojen ruokinnan perusteet ja osaa toimia osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tulkitsee pääsääntöisesti oikein kasvatusveden tärkeitä ominaisuuksia suhteessa kalojen vaatimuksiin - määrittää kalojen ja mädin terveyteen liittyviä tärkeitä tekijöitä ja osaa avustaa työhön liittyvissä hoitotoimissa - tarkkailee kalojen hyvinvointia ja kalaterveyttä, tunnistaa tauteihin viittaavia oireita ja avustaa näytteiden otossa - määrittää tärkeimmät kalojen lääkeaineet ja tavat, joilla ne kaloille annetaan - määrittää kalojen ruokintaan ja kasvuun vaikuttavia tekijöitä ja osaa toimia ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- määrittää tärkeimmät kasvatusveden laatuvaatimukset, kriittiset pitoisuudet ja toimenpiteet kriittisissä vedenlaatuarvoissa - määrittää yleisimpiä kalojen ja mädin terveyteen liittyviä ja niiden taustatekijöitä sekä osaa avustaa työhön liittyvissä hoitotoimissa - määrittää kalasairauksien ennaltaehkäisyn ja tautitarkkailun merkityksen ja pystyy tarvittaessa itsenäisesti ottamaan näytteitä - määrittää tärkeimmät kalojen lääkeaineet ja tavat, joilla ne kaloille annetaan sekä tavallisimmin käytettävien lääkkeiden annostelun - määrittää kalojen ruokintaan ja kasvuun vaikuttavat tärkeimmät tekijät ja osaa toimia tarvittaessa itsenäisesti

Lupien, määräysten ja valvontaohjeiden tuntemus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa huomioon viranomaisten ohjauksen ja valvonnan merkityksen vesiviljelyssä ja osaa osittain ohjattuna noudattaa ohjeita ja velvoitteita
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	määrittää tärkeimmät vesiviljelyä valvovat viranomaiset ja osaa ohjeet saatuaan toimia ohjeiden ja velvoitteiden mukaisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	määrittää tärkeimmät vesiviljelyä valvovat viranomaiset tehtävineen ja toimii pääosin itsenäisesti ohjeiden ja velvoitteiden mukaisesti

Kestävä kehitys ja ympäristöasiain hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tunnistaa työssään kuormitusta aiheuttavia työvaiheita ja ymmärtää ohjeet kuormituksen vähentämiseksi
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	määrittää tärkeimmät kuormitusta aiheuttavat tekijät vesiviljelyssä ja ottaa työssään huomioon ohjeet kuormituksen vähentämiseksi
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	määrittää vesiviljelystä aiheutuvan kuormituksen, ja hallitsee työssään keskeisimmät keinot sen vähentämiseksi

Tutkimustiedon hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	etsii vesiviljelyä ja sen tutkimustietoa sisältäviä tietolähteitä.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	löytää vesiviljelyä koskevaa tutkimustietoa ja soveltaa sitä lähes itsenäisesti.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	löytää ja soveltaa vesiviljelyä koskevaa tutkimustietoa.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmaratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään - tunnistaa työssään tietopohjaan perustuvia ratkaisuja
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- selviytyy muuttuvista työtehtävistä ja valintatilanteista (esim. laitehäiriöt, kalojen sairastuminen) neuvoteltuaan työyhteisön muiden jäsenten kanssa - soveltaa asiantuntijan avulla työssään tuloksellisen toiminnan tietopohjaa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja - soveltaa työssään laadukkaan ja tuloksellisen toiminnan tietopohjaa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa • pystyy toimimaan erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä ja pyytää tarvittaessa apua • keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa • toimii erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä • keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet • tukee ja auttaa muita, ottaa vastaan haasteita ja hyväksyy muuttuvat työkäytännöt • keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa työskentelynsä avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen ja vastuuseen

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tunnistaa työhönsä liittyviä vaaratekijöitä, kuten melun, sähköiskun vaaran, vaaralliset aineet ja kylmälämmityksen • huolehtii osittain ohjattuna turvallisuudesta ja toimintakyvystään.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suojautuu työhönsä liittyviltä vaaratekijöiltä tarkoituksenmukaisesti • toimii turvallisesti ja huolehtii toimintakyvystään.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• ottaa huomioon työssään edellä kuvattujen vaaratekijöiden lisäksi myös työn henkisen ja fyysisen kuormittavuuden • huolehtii turvallisuudesta ja toimintakyvystään sekä pyrkii ennaltaehkäisemään vammoja ja työperäisiä sairauksia.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä töitä poikasia tai ruokakalaa tuottavassa vesiviljely-yrityksessä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.7. Kalanjalostuksessa ja kalakaupassa toimiminen, 30 osp (105676)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- työskennellä kalanjalostuksessa kalajalosteiden valmistuksen eri vaiheissa, jotka ovat vastaanotto, ennakoivat työt, raaka-aineiden käsittely, tuotteen/tuotteiden valmistus, pakkaus ja varastointi sekä oman työvaiheen lopetus
- hallita työn edellyttämät kädentaidot
- valita ja käsitellä valmistamiensa tuotteiden raaka-aineita ja valmiita tuotteita, suunnitella ja arvioida niiden ominaisuuksia ja työnsä laatua
- käyttää työssä tarvittavia työvälineitä, koneita ja/tai laitteita taloudellisesti ja turvallisesti sekä osaa tarvittaessa järjestää niiden huollon ja korjauksen
- huolehtia tilojen, koneiden ja laitteiden puhtaanapidosta
- noudattaa työssään tuotteen valmistukseen liittyviä laatu-, hygieni- ja omavalvontamääräyksiä ja työturvallisuusohjeita sekä elintarvikealaa koskevaa lainsäädäntöä
 - tiedollisesti ja taidollisesti EA1 vastaavat taidot
- toimia työssään tuloksellisesti ja taloudellisesti sekä ympäristöä säästävasti
- avustaa tilojen ja tuotantoprosessien suunnittelussa sekä materiaalien valinnassa hygienialainsäädännön mukaisia kalanjalostus- ja kalamyymälätiloja suunniteltaessa
- käyttää työssään ympäristöä säästäviä menetelmiä ja noudattaa työaikoja sekä muita työhön ja yritystoimintaan liittyviä toimintaohjeita sekä elintarvikealan eettisiä periaatteita
- toimia tarvittaessa tuotekehityksessä avustajana
- toimia kalakaupan asiakaspalvelu- ja muissa tehtävissä asiakaslähtöisesti myös vieraalla kielellä ja huolehtia tuotteiden oikeasta käsittelystä myymälän toiminnoissa
- käsitellä ja lajitella kala- ja talousjätteet jätehuollon ohjeiden mukaan
- noudattaa hyviä käyttäytymissääntöjä ja toimintatapoja työryhmässään ja työyhteisössään sekä omassa että vieraassa kieliympäristössä.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu ja valmisteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee toimintaa opastettuna, ymmärtää annetut ohjeet ja auttaa valmisteluissa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii ja tekee tarvittavat valmistelut ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee työnsä, sekä toimii oma-aloitteisesti ja johdonmukaisesti toiminnan valmistelussa

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ohjausta työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii työssään lähes itsenäisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii itsenäisesti ja siirtyy joustavasti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Raaka-aineen ja tuotteen valinta, käsittely, varastointi ja laadun arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• arvioi aistinvaraisesti laatua niin, että osaa valita ja valmistaa laadukkaan raaka-aineen ja/tai tuotteen sekä toimii omavalvonnan vaatimusten mukaisesti ja oikein ohjattuna varastoi elintarvikkeita
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi aistinvaraisesti ja muilla alalla käytettävillä menetelmillä laatua niin, että osaa valita ja valmistaa laadukkaan raaka-aineen ja/tai tuotteen sekä toimii omavalvonnan vaatimusten mukaisesti ja osaa varastoida elintarvikkeita melko itsenäisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi aistinvaraisesti ja muilla alalla käytettävillä menetelmillä laatua niin, että osaa valita ja valmistaa laadukkaan raaka-aineen ja/tai tuotteen, tuntee tuotevirheet ja osaa tehdä tarvittavat jatkotoimenpiteet sekä toimii noudattaen omavalvonnan vaatimuksia ja osaa varastoida elintarvikkeita vastuullisesti ja itsenäisesti

Työvälineiden, koneiden ja/tai laitteiden käyttö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• käyttää tuotteen valmistukseen kuuluvia työvälineitä, koneita ja/tai laitteita ohjattuna turvallisesti ja taloudellisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• käyttää tuotteen valmistukseen kuuluvia työvälineitä, koneita ja/tai laitteita pääosin omatoimisesti, turvallisesti ja taloudellisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• valitsee tuotteen valmistukseen kuuluvia työvälineitä ja laitteita ja käyttää niitä omatoimisesti, turvallisesti ja taloudellisesti

Omavalvonta- ja hygieniavaatimusten mukainen toiminta kalajalostustuotannossa ja myynnissä	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• huolehtii riittävästi henkilökohtaisesta hygieniastaan ja noudattaa ohjattuna annettuja hygieniamääräyksiä ja omavalvontaa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• huolehtii hyvin henkilökohtaisesta hygieniastaan ja noudattaa annettuja hygieniamääräyksiä ja omavalvontaa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• huolehtii erinomaisesti henkilökohtaisesta hygieniastaan ja noudattaa omatoimisesti annettuja hygieniamääräyksiä ja omavalvontaa

Tuotteen valmistukseen kuuluvien puhdistustoimenpiteiden toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pesee ja puhdistaa ohjeiden mukaan tilat, koneet ja laitteet kohteisiin sopivilla aineilla ja menetelmillä niin, että työn lopputulos on hyväksyttävissä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• pesee ja puhdistaa omatoimisesti tilat, koneet ja laitteet kohteisiin sopivilla aineilla ja menetelmillä niin, että työn lopputulos on hyväksyttävissä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• pesee ja puhdistaa omatoimisesti tilat, koneet ja laitteet kohteisiin sopivilla aineilla ja menetelmillä niin, että työn lopputulos on hyväksyttävissä sekä huolehtii työympäristön puhtaudesta ja järjestyksestä

Myymälätoimintojen hallinta ja kalatuotteiden myyntitehtävissä toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	toimii ohjattuna tilausten tekemisessä, tuotteiden vastaanotossa, kuormien purkamisessa, hyllyttämisessä, eri tuoteryhmien varastoinnissa, tuotteiden käsittelyssä tai kalatuotteiden myyntitehtävissä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	toimii ohjeiden mukaan tilausten tekemisessä, tuotteiden vastaanotossa, kuormien purkamisessa, hyllyttämisessä, eri tuoteryhmien varastoinnissa, tuotteiden käsittelyssä tai kalatuotteiden myyntitehtävissä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii omatoimisesti tilausten tekemisessä, tuotteiden vastaanotossa, kuormien purkamisessa, hyllyttämisessä, eri tuoteryhmien varastoinnissa, tuotteiden käsittelyssä tai kalatuotteiden myyntitehtävissä

Tilojen ja tuotantoprosessien suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	avustaa tilojen ja tuotantoprosessien suunnittelussa sekä materiaalien valinnassa hygienialainsäädännön mukaisia kalanjalostus- ja kalamyymälätiloja suunniteltaessa tarviten ajoittain ohjausta.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	avustaa tilojen ja tuotantoprosessien suunnittelussa sekä materiaalien valinnassa hygienialainsäädännön mukaisia kalanjalostus- ja kalamyymälätiloja suunniteltaessa ohjeiden mukaan.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	avustaa tilojen ja tuotantoprosessien suunnittelussa sekä materiaalien valinnassa hygienialainsäädännön mukaisia kalanjalostus- ja kalamyymälätiloja suunniteltaessa.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Raaka-aineiden ja kalatuotteiden ominaisuuksien ja kustannustekijöiden tunteminen ja niiden valmistuksen, säilytyksen sekä niihin vaikuttavien tekijöiden tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tuntee raaka-aineiden ja kalatuotteiden ominaisuuksien pääpiirteet niin, että valmistaa ja säilyttää niitä oikein ja taloudellisesti tarviton vähäistä ohjausta
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	tuntee tuotteiden ja niiden raaka-aineiden ominaisuuksien pääpiirteet niin, että valmistaa ja säilyttää niitä ohjeiden mukaan oikein ja taloudellisesti mm. välttää turhaa materiaalihävikkiä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	tuntee tuotteiden ja niiden raaka-aineiden ominaisuuksien pääpiirteet niin, että valmistaa ja säilyttää niitä oikein omatoimisesti ja taloudellisesti mm. välttää turhaa materiaalihävikkiä

Työprosessia, kalaa ja elintarvikkeita sekä kuluttajaa koskevan lainsäädännön ja säädösten tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tuntee lainsäädäntöä ja säädöksiä niin, että osaa ohjatusti toimia niiden mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	tuntee lainsäädäntöä ja säädöksiä niin, että osaa toimia niiden mukaisesti pääosin omatoimisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii lainsäädännön ja säädösten mukaisesti siten, että osaa soveltaa tietoa työssään

Laatuvaatimusten tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	noudattaa työssään yrityskohtaisia ohjeita
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	työskentelee toiminnalle annettujen laatuvaatimusten mukaisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	työskentelee tuotteille ja toiminnalle asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti

Työprosessin tuotekehityksen periaatteiden tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tuntee tuotekehityksen periaatteita niin, että osaa ohjatusti toimia avustavana henkilönä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	tuntee tuotekehityksen periaatteita niin, että osaa toimia ohjeiden mukaan avustavana henkilönä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	tuntee tuotekehityksen periaatteet ja osaa toimia prosessissa tuotekehitystehtävässä avustavana henkilönä

Myynnin ja asiakaspalvelun periaatteiden tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toimii ohjatusti myynnin ja asiakaspalvelun periaatteiden mukaisesti - osaa toimia niin, että vieraskielistä asiakasta palvelee asiallisesti.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- toimii ohjeitten mukaan myynti- ja asiakaspalvelussa joustavasti asiakaspalvelutilanteissa - osaa palvella vieraskielistä asiakasta niin, että käyttää muutamia keskeisiä sanoja jollain vieraalla kielellä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- toimii omatoimisesti ja joustavasti sekä täsmällisesti myynti- ja asiakaspalvelutilanteissa - osaa palvella vieraskielistä asiakasta asiallisesti tavallisimmissa asiakaspalvelutilanteissa jollain vieraalla kielellä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista ja valintatilanteista (esim. laitehäiriöt) neuvoteltuaan työyhteisön muiden jäsenten kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa • keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa • keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet • keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa työskentelynsä avoimuuteen ja vastuuntuntoon

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjattuna • toimii annettujen ohjeiden mukaan • huomioi siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjeiden mukaan • kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan • huomioi siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä • toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti • huomioi siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä alkutuotannossa tai kalanjalostusyrityksessä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.8. Kalastusmatkailussa toimiminen, 30 osp (105679)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- kalastaa useimmilla virkistyskalastuksen menetelmillä
- hyödyntää virkistyskalastustekniikan osaamistaan matkailukalastuksen asiakkaiden opastuksessa
- hyödyntää opastustoiminnassa alueella olevia muita kalastusmuotoja
- hyödyntää työssään erätaitoja, kalaruokien valmistustaitoja ja luonnontuntemusta
- liikkua vesillä ja kalastaa erilaisia apulaitteita käyttäen
- järjestää tarvittavan kaluston opastuspaikalle
- toimia erilaisten asiakasryhmien opastustehtävissä tarvittaessa myös vieraalla kielellä
- käsitellä saaliin asianmukaisesti, hygieenisesti ja asiakkaan haluamalla tavalla
- valmistaa yksinkertaisia retkiruokia tai käyttää alueellisia ruokapalveluita
- tehdä välineiden ja kaluston huoltotyöt
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
 - tiedollisesti ja taidollisesti EA1 ja EA2 vastaavat taidot ja vuokraveneen kuljettajatutkintoa vastaavat taidot
- hankkia asiakkailleen tarvittavat kalastusluvut
- osittain ohjattuna suunnitella kalastusmatkailun mainoksia ja tarjouksia sekä laskutukseen liittyviä töitä
- toimia erilaisissa esittelytilaisuuksissa.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu ja valmisteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee toimintaa opastettuna, ymmärtää annetut ohjeet ja auttaa valmisteluissa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii ja tekee tarvittavat valmistelut ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee työnsä sekä toimii oma-aloitteisesti ja johdonmukaisesti toiminnan valmistelussa

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ohjausta työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii työssään lähes itsenäisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii itsenäisesti ja siirtyy joustavasti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Opastustyön valmistelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• varustautuu osittain ohjattuna tulevaan opastustoimintaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• varustautuu pääosin itsenäisesti tulevaan opastustoimintaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii itsenäisesti opastustoiminnan valmisteluissa

Eri kalastusmuotojen hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• käyttää joitakin tärkeimpiä virkistyskalastusmenetelmiä • tietää joitakin pyydyskalastuksen muotoja
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• käyttää useita eri virkistyskalastusmenetelmiä • käyttää joitakin pyydyskalastuksen muotoja
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• hallitsee olennaisilta osin eri kalalajeille sopivat virkistyskalastusmenetelmät ja tekniikat • tietää eri pyydyskalastuksen muodot ja osaa käyttää niistä useimpia

Turvallinen vesillä ja maastossa liikkuminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa huomioon luonnossa liikkumisen vaaratekijät ja tietää apuvälineet ja säädökset
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	määrittää useimmat luonnossa liikkumisen vaaratekijät ja osaa varautua mahdollisiin vaaratilanteisiin
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	liikkuu vesillä ja maastossa erilaisia apuvälineitä käyttäen ja varautuu mahdollisiin vaaratilanteisiin

Toiminnassa tarvittavan kaluston huoltotyöt	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa huomioon kaluston huollon merkityksen ja osittain ohjattuna huoltaa kalustoa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	huoltaa toiminnassa tarvittavan kaluston ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	huolehtii oma-aloitteisesti kaluston kunnosta ja huoltaa niitä oma-aloitteisesti

Saaliin käsittely ja eräruoan valmistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- perkaa ja esikäsittelee saaliin sekä auttaa maastoruokailun järjestämisessä - ottaa huomioon hygienian merkityksen ja toimii ohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- järjestää ohjeiden mukaan maastoruokailun - huolehtii itsenäisesti toiminnan hygieenisyydestä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- järjestää itsenäisesti maastoruokailun asiakkaille - huolehtii itsenäisesti ja aktiivisesti toiminnan hygieenisyydestä.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Luonnontuntemus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	määrittää joiltakin osin toiminta- alueensa luontoa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	määrittää toiminta-alueensa luonnon yleis- ja erikoispiirteet
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	hyödyntää toiminta-alueensa luonnontuntemusta opastustyössä

Eri kalastusvälineiden käyttö ja ominaisuudet	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	määrittää yleisellä tasolla eri kalastusmuotoihin soveltuvat välineet ja kalastustekniikat ja osaa jonkin menetelmän tekniikan siten, että pystyy hyödyntämään sitä työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	määrittää useimpien eri kalastusvälineiden toiminnalliset erot ja kalastukselliset ominaisuudet
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	määrittää useimpien erilaisten kalastusvälineiden teknisiä ja toiminnallisia ominaisuuksia ja niiden soveltuvuuden eri kalastustilanteisiin

Toimintaan liittyvän lainsäädännön, lupa-asioiden ja viranomaisten tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	määrittää joitakin lupa-asioissa toimivia asiantuntijaviranomaisia
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	määrittää keskeiset toimintaan liittyvät asiantuntijaviranomaiset ja heidän toimialansa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	määrittää keskeiset toimintaan liittyvät määräykset ja lainsäädännön ohjauskeinot

Asiakaspalvelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	neuvoo ja opastaa asiakkaita osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	ottaa huomioon vastuunsa ja suoriutuu useimmista työsuoritukseen kuuluvista työvaiheista
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii oma-aloitteisesti palvelutilanteen kaikissa vaiheissa

Kalastusmatkailun palveluiden suunnitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	kykenee avustamaan ohjelmapalveluiden suunnittelussa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	laatii työryhmän osana ohjelmapalveluita ja ottaa huomioon eri kuluttajaryhmät
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	ottaa huomioon erityisryhmien tarpeita, turvallisuuskysymykset ja lupaasiat palveluiden suunnittelussa

Erä- ja ensiaputaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- hälyttää apua ja avustaa ensiaputoimenpiteissä noudattaen ensiapu I- ja II-ohjeita - kykenee ohjattuna hyödyntämään työssään erätaidoja
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- varautuu erilaisiin ensiaputilanteisiin ja toimii ensiaputilanteissa ryhmän osana noudattaen ensiapu I- ja II-ohjeita - omaa pääpiirteissään toimintaansa tarvittavat erätaidot
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- varautuu erilaisiin ensiaputilanteisiin ja omaa toimintaan nähden riittävät ensiaputaidot myös maastoolosuhteissa - hallitsee opastustyössään tarvitsemansa erätaidot

Kielitaito	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	keskustelee asiakkaiden kanssa äidinkielellään.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	tulee ymmärretyksi asiakkaiden kanssa jollain vieraalla kielellä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	pystyy keskustelemaan asiakkaiden kanssa jollain vieraalla kielellä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmaratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista työtehtävistä ja valintatilanteista
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi ja ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa työskentelynsä avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen ja vastuuseen

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä suojautuu niiltä osittain ohjattuna • toimii annettujen turvallisuusohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä suojautuu niiltä ohjeiden mukaan • kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat, suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä • toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla työntekijänä kalastusmatkailuyrityksessä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.9. Vesistöjen hoito, 10 osp (105686)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- avustaa tarvittaessa vesistön hoitomenetelmän suunnittelussa tarvittavissa maastonselvityksissä
- toimia valitun vesistön hoitomenetelmän työtehtävissä itsenäisesti tai erikoisasiantuntijan opastuksella (esimerkiksi pienimuotoinen koskikunnostus, hoitokalastuksen suorittaminen, vesikasvien niitto)
- osallistua hoitotoimenpiteen jälki- ja siivoustöihin (esimerkiksi kasvimassan tai vähempiarvoisen kalan poiskuljetus- ja hyötykäyttöjärjestelyt)

- hyödyntää työssään vesistön tietojään hoitotarpeen syntyyn johtaneista ympäristömuutoksista, hoitotoimenpiteen tavoitteista ja odotettavissa olevista vaikutuksista
- huolehtia omasta ja yleisestä työturvallisuudesta hoitotoimenpiteen työtehtävissä
- toimia työssään vastuullisesti ja kestävän kehityksen toimintatapoja noudattaen.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• noudattaa työaikoja ja toimii osittain ohjattuna työohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• noudattaa työaikoja ja toteuttaa annetut työtehtävät vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• noudattaa työaikoja, toteuttaa annetut työtehtävät ja siirtyy joustavasti ja itsenäisesti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Työmenetelmien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- työskentelee vesistön hoitotoimenpiteen työtehtävissä opastettuna - avustaa opastettuna hoitotoimenpiteen jälki- ja siivoustöissä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- työskentelee vesistön hoitotoimenpiteen työtehtävissä ohjeiden mukaan - osallistuu hoitotoimenpiteen jälki- ja siivoustöihin ja suoriutuu työtehtävistä ohjeet saatuaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- työskentelee vesistön hoitotoimenpiteen työtehtävissä itsenäisesti tai toteuttaa erikoisasiantuntijan antamat ohjeet - osallistuu hoitotoimenpiteen jälki- ja siivoustöihin, toimii itsenäisesti ja on työssään huolellinen

Työvälineiden ja materiaalien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	käyttää yksinkertaisia hoitotoimenpiteessä tarvittavia koneita ja välineitä osittain ohjattuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	käyttää hoitotoimenpiteessä tarvittavia koneita ja välineitä turvallisesti ohjeiden mukaan.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	käyttää hoitotoimenpiteessä tarvittavia koneita ja välineitä turvallisesti.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Vesistön hoitotoimenpiteen tarpeen taustan tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tunnistaa hoitotoimenpiteen tarpeen ja hoitokohteen vesiensuojelullisia ongelmia
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	määrittää olennaisimmilta osin hoidettavan vesistön hoitotarpeeseen johtaneen ympäristömuutosprosessin
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	määrittää hoidettavan vesistön hoitotarpeeseen johtaneen ympäristömuutosprosessin

Hoitotoimenpiteen valmisteluvaiheiden tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa huomioon hoitotoimenpiteen valmistelun merkityksen ja etsii tietoa valmisteluvaiheesta
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	määrittää olennaisimmilta osin hoitotoimenpiteen valmistelun (suunnittelu, lupa-asiat ja rahoitus) etenemisvaiheet
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	määrittää hoitotoimenpiteen valmistelun (suunnittelu, lupa-asiat ja rahoitus) etenemisvaiheet

Vesistön hoitotoimenpiteen vaikutusten tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selvittää osittain ohjattuna vesistön hoitotoimenpiteen odotettavissa olevia vaikutuksia
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selvittää ohjeita saatuaan vesistön hoitotoimenpiteen odotettavissa olevia vaikutuksia
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	selvittää ohjeita saatuaan vesistön hoitotoimenpiteen odotettavissa olevia vaikutuksia ja arvioi työn onnistumista

Hoitomenetelmän tekniikan tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	valitsee kuhunkin työvaiheeseen oikeat koneet ja välineet ja käyttää niitä osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	valitsee kuhunkin työvaiheeseen oikeat koneet ja välineet ja käyttää niitä ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	valitsee kuhunkin työvaiheeseen oikeat koneet ja välineet ja hallitsee niiden käytön

Kestävän kehityksen mukainen toiminta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- ottaa huomioon ympäristövastuullisen toiminnan merkityksen hoitotoimenpiteessä ja toimii ohjeiden mukaan - toimii osittain ohjattuna työssään ympäristövastuullisesti.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tunnistaa hoitomenetelmän työvaiheisiin liittyviä ympäristöriskejä ja toimii ohjeiden mukaan - toimii työssään ympäristövastuullisesti.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- perustelee hoitotoimenpiteen tarvetta, valittua menetelmää ja sen työvaiheita kestävän kehityksen tavoitteiden kannalta - toimii työssään huolellisesti ja ympäristövastuullisesti.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmaratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista työtehtävistä ja valintatilanteista (esim. laitehäiriöt) neuvoteltuaan työyhteisön muiden jäsenten kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa - keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi sekä ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa - keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet - keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa työskentelynsä avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen ja vastuuseen

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä osittain ohjattuna • toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjeiden mukaan • kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat, suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä • toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä vähintään yhdessä vesistön hoito hankkeessa (esimerkiksi pienimuotoinen virtavesikunnostus, hoitokalastus, vesikasvillisuuden vähentäminen). Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.10. Tuotekehitys ja laadunhallinta, 10 osp (105684)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- perustella tuotekehityksen merkityksen yrityksessä ja ymmärtää sen tavoitteet
- työskennellä tuotekehitysprosessin eri vaiheissa
- osallistua tuotekehityshankkeiden ideointiin ja niissä tarvittavan tiedon hankintaan
- ottaa huomioon kustannuslaskelmat ja markkinoinnin tuotekehitystyössä
- ottaa huomioon laadun merkityksen kalastustuotteiden valmistuksessa ja markkinoinnissa
- ottaa huomioon kalajalosteiden laatuun vaikuttavat tekijät ja tuotteisiin liittyvät elintarvike-turvallisuusriskit

- ottaa tavallisimpia näytteitä laadunvalvontaa varten tiloista, laitteista, raaka-aineista ja tuotteista
- hyödyntää tuotekehitystyössä tietojään riskien arvioinnista ja omavalvonnasta
- ottaa huomioon laatutyön merkityksen kalajalostuksessa ja tuntee tavallisimmat laatustandardit ja -järjestelmät.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• noudattaa työaikoja ja toimii ohjattuna työohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• noudattaa työaikoja ja toteuttaa annetut työtehtävät vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• noudattaa työaikoja, toteuttaa annetut työtehtävät ja siirtyy joustavasti ja itsenäisesti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi Arvioinnin kohde	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalien hallinta

Tuotekehitysprojektin hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• avustaa ohjattuna tuotekehitysprojektin eri vaiheissa • kehittää ohjattuna tuotekehitysideoita ja osallistuu tarvittavan tiedon hankintaan • osallistuu ohjattuna tuotekehitystyön ja uuden tuotteen kustannuslaskentaan • osallistuu uuden tuotteen markkinointiin liittyvien ongelmien ratkaisemiseen
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• avustaa tuotekehitysprojektin toteutuksen eri vaiheissa • osallistuu tuotekehitysideoiden ja tuotekehitystyössä tarvittavan tiedon hankintaan • laskee melko itsenäisesti tuotekehitystyön ja uuden tuotteen kustannukset • ratkaisee ohjattuna uuden tuotteen markkinointiin liittyviä ongelmia
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• osallistuu tuotekehitysprojektin eri vaiheiden toteutukseen melko itsenäisesti • kehittää melko itsenäisesti tuotekehitysideoita eri menetelmiä käyttäen ja hankkii tuotekehitystyön toteutukseen tarvittavaa tietoa • laskee itsenäisesti tuotekehitystyön ja uuden tuotteen kustannukset ja analysoi niitä • ratkaisee uuden tuotteen markkinointiin liittyvät ongelmat osittain itsenäisesti

Laadunvalvonnan eri vaiheet	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• ottaa ohjattuna laadunvalvontaa varten näytteitä tuotteista, tiloista ja laitteista • arvioi ohjattuna tuoreen kalan aistinvaraisen laadun • tietää tavallisimmat kalajalosteiden laadunvalvontamenetelmät • arvioi ohjattuna kalaan ja kalajalosteisiin liittyviä hygieniariskejä.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• ottaa laadunvalvontaa varten näytteitä tuotteista, tiloista ja laitteista • arvioi tuoreen kalan aistinvaraisen laadun • tekee ohjattuna yksinkertaisimpia kalajalosteiden laadunvalvonta-analyyseja (pH, suola- ja happopitoisuudet) • arvioi kalaan ja kalajalosteisiin liittyviä hygieniariskejä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• ottaa itsenäisesti laadunvalvontaa varten näytteitä tuotteista, tiloista ja laitteista ja toimittaa ne tutkittaviksi siten, ettei niissä tapahdu muutoksia • arvioi tuoreen kalan aistinvaraisen laadun ja ryhtyy tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin • tekee yksinkertaisimpia kalajalosteiden laadunvalvonta-analyyseja (pH, suola- ja happopitoisuudet) ja osaa tulkita analyysituloksia • arvioi kalaan ja kalajalosteisiin liittyviä hygieniariskejä ja suunnittelee toimenpiteitä näiden riskien hallitsemiseksi.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Tuotekehitysprojektin hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tietää tuotekehitystyöllä olevan merkitystä yritykselle • tietää tavallisimpia ideointimenetelmiä • käyttää ohjattuna tavallisimpia tiedonhankintakanavia hakiessaan tietoa tuotekehitystyötä varten • on selvillä tuotekehitystyön kustannusten muodostumisesta • tietää uuden tuotteen markkinoinnin perusteita
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• ymmärtää tuotekehitystyön merkityksen yritykselle • tuntee tavallisimmat menetelmät tuotekehitys-ideoiden hankkimiseksi • käyttää melko itsenäisesti eri tiedonhankintakanavia hakiessaan tietoa tuotekehitystyötä varten • osaa tuotekehitykseen liittyvän kustannus-laskennan perusteet • tuntee uuden tuotteen markkinointiin liittyvät mahdollisuudet ja ongelmat
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• osaa perustella tuotekehitystyön merkityksen yritykselle • tuntee tavallisimmat menetelmät tuotekehitysideoiden hankkimiseksi ja näiden menetelmien käyttömahdollisuudet • käyttää itsenäisesti eri tiedonhankintakanavia hakiessaan tietoa tuotekehitystyötä varten ja analysoi hankkimaansa tietoa • osaa tuotekehitykseen ja uuden tuotteen valmistukseen liittyvän kustannuslaskennan • tuntee uuden tuotteen markkinointiin liittyvät mahdollisuudet ja ongelmat sekä osaa valita markkinointikeinoja

Laadunhallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tuntee tuoreen kalan laatuominaisuudet ja niihin vaikuttavat tekijät - tietää tavallisimpien kalajalosteiden laatuominaisuudet - tietää riskinarvioinnin ja laatujärjestelmien merkityksen laadunhallinnassa - on selvillä kannattavan toiminnan, kestävän kehityksen ja vastuullisuuden merkityksestä laadunvalvonnassa.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tuntee tuoreen kalan laatuominaisuudet ja niihin vaikuttavat tekijät sekä tietää kalan laatuluokituksen perusteet - tuntee tavallisimpien kalajalosteiden laatuominaisuudet ja tietää niiden määrittämisessä käytettävät menetelmät - ymmärtää riskinarvioinnin ja laatujärjestelmien merkityksen laadunhallinnassa ja tietää niiden periaatteet - tuntee kannattavan toiminnan, kestävän kehityksen ja vastuullisuuden merkityksen laadunvalvonnassa.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- tuntee tuoreen kalan laatuominaisuudet ja niihin vaikuttavat tekijät sekä osaa luokitella kalan laadun perusteella - tuntee tavallisimpien kalajalosteiden laatuominaisuudet ja niiden määrittämisessä käytettävät menetelmät - tuntee riskinarvioinnin ja laatujärjestelmien perusteet ja niiden merkityksen laadunhallinnassa - ymmärtää kannattavan toiminnan, kestävän kehityksen ja vastuullisuuden merkityksen laadunvalvonnassa.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmaratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista työtehtävistä ja valintatilanteista neuvoteltuaan työyhteisön muiden jäsenten kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa • keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa • keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet • keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa työskentelynsä avoimuuteen ja vastuuntuntoon

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjattuna • toimii annettujen ohjeiden mukaan • huomioi siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjeiden mukaan • kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan • huomioi siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä • toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti • huomioi siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla tuotekehitystyöhön ja laadunvalvontaan jossakin kalanjalostusyrityksessä tai oppilaitoksen tiloissa. Siltä osin kuin

tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.11. Kalastuksen järjestäminen, 10 osp (105677)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- toimia osakaskunnan hallintotehtävissä
- toimia kalatalouden työ- ja hallintotehtävissä (esimerkiksi kalatalouden neuvontajärjestöissä)
- toimia vesialueen työ- ja hallintotehtävissä kansainvälisten ja kansallisten säädösten ja määräysten mukaisesti
- toimia vesialueiden omistajien edunmukaisesti yhteistyössä viranomaisten ja muiden vesialueen käyttäjien kanssa
- ottaa toiminnassaan huomioon kalastuksen ja kalaveden hoidon hallintojärjestelmän ja eri toimijoiden tehtävät
- toimia kalastuksentralvojana

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• noudattaa työaikoja ja toimii osittain ohjattuna työohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• noudattaa työaikoja ja toteuttaa annetut työtehtävät vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• noudattaa työaikoja, toteuttaa annetut työtehtävät ja siirtyy joustavasti ja itsenäisesti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Työmenetelmien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	työskentelee kalatalouden työ- ja hallinnon tehtävissä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	työskentelee kalatalouden työ- ja hallinnon tehtävissä ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	työskentelee kalatalouden työ- ja hallinnon tehtävissä itsenäisesti tai toteuttaa asiantuntijan antamat ohjeet itsenäisesti

Työvälineiden ja materiaalien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	käyttää opastettuna työssään tavallisimpia atk-ohjelmia sekä kenttätöissä tarvittavia koneita ja laitteita.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	käyttää työssään tavallisimpia atk-ohjelmia sekä kenttätöissä tarvittavia koneita oheislaitteineen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	osaa itsenäisesti yhteen sovittaa teknologian ja tietotekniikan sovelluksia kenttä- ja toimistotyössä.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Kalatalouden hallinnon tuntemus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	määrittää olennaisimmilta osin kalatalouden hallintojärjestelmän
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	osaa toimia keskeisten kalatalouden hallinto-organisaatioiden kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	osaa toimia kaikkien vesialueen käyttäjien ja sidosryhmien kanssa yhteistyössä

Kalastuksen ohjaus ja valvonta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	osallistuu työryhmän mukana kalastuksen ohjaukseen ja valvontaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	suorittaa kalastuksen ohjausta ja valvontaa annettujen ohjeiden mukaisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	osaa toimia ja järjestää itsenäisesti kalastuksen ohjaus- ja valvontatehtävät

Kestävän kehityksen mukainen toiminta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa huomioon ympäristövastuullisen toiminnan merkityksen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	toimii ympäristövastuullisesti.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii ympäristövastuullisesti ja perustelee tekemänsä päätökset.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista työtehtävistä ja valintatilanteista (esim. laitehäiriöt) neuvoteltuaan työyhteisön muiden jäsenten kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa • keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi ja ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa • keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet • keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa työskentelynsä avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen ja vastuuseen

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä osittain ohjattuna • toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjeiden mukaan • kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä • toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä kalatalouden työ- tai hallintotehtäviä tai vastaavia harjoitteita. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.12. Yritystoiminta ja markkinointi, 20 osp (105690)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- perustaa toimintansa laadukkaisiin, kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisiin ja turvallisiin kalastustuotteiden ja kalatalouspalvelutuotteiden tuottamiseen
- arvostaa ammattiaan sekä kalatalouden elinvoimaisuuden ja kalatalouskulttuurin edistämistä
- kehittää liikeideoita ja perustaa yrityksen
- hakea tietoa alalta ja elinkeinoaan koskevista määräyksistä ja lainsäädännöstä tietotekniikkaa hyödyntäen
- suunnitella tuotantoa ja toimintaa kustannustehokkuuteen perustuen
- järjestää rahoituksen ja vertailla investointien kannattavuutta
- hakea kalataloustukia
- laatia yksinkertaisen kalatalousyrityksen veroilmoituksen
- kilpailuttaa ja laatia tarjouspyyntöjen mukaisia tarjouksia
- markkinoida ja hinnoitella tuotteita ja palveluja
- ottaa huomioon yrittämiseen liittyviä riskejä
- toimia vastuullisena työnantajana tai työntekijänä
- toimia yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa
- seurata alansa kehitystä ja yhteistyömahdollisuuksia
- ylläpitää työkykyään ja terveyttään
- käyttää työterveyshuollon palveluja.

1. Työprosessin hallinta

Kalatalousyrityksen toiminnan suunnittelu ja johtaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- suunnittelee kalatalousyrityksen toimintaa ja kehittämismahdollisuuksia asiantuntijan avulla - arvioi opastettuna oman toiminnan ja työn vahvuuksia ja kehittämistarpeita - hyödyntää tietotekniikkaa tiedon haussa sekä osittain ohjattuna käyttää keskeisimpiä ohjelmia ja sovellutuksia - ymmärtää rationaalisen työskentelyn edut
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- suunnittelee kalatalousyrityksen toimintaa ohjeiden mukaan ja hakee tarvittaessa asiantuntija-apua toiminnan kehittämiseen - arvioi oman toiminnan ja työn vahvuuksia sekä mahdollisuuksia toimia maaseutuyrittäjänä ammattialallaan - hyödyntää tietotekniikkaa tiedon haussa sekä käyttää ohjeiden mukaan keskeisimpiä ohjelmia ja sovellutuksia suunnittelun tukena - ohjeet saatuaan kehittää yrityksen toimintaa rationaaliseksi
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- suunnittelee kalatalousyrityksen toimintaa itsenäisesti ja hakee tarvittaessa asiantuntija- apua toiminnan kehittämiseen - arvioi oman toiminnan ja työn vahvuuksia sekä mahdollisuuksiaan toimia ammattialallaan sekä asettaa yrittämisoaamiselleen tavoitteita - hyödyntää tietotekniikkaa tiedon haussa sekä käyttää itsenäisesti keskeisimpiä ohjelmia ja sovellutuksia suunnittelun tukena - kehittää yrityksen toimintaa rationaaliseksi

Laadukas ja kestävä kehityksen mukainen toiminta kalatalousyrityksen toiminnan suunnittelussa	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selvittää asiantuntijan avulla työtään koskevat laatuvaatimukset sekä arvioi opastettuna kestävä kehityksen mukaisia ympäristöratkaisuja kalatalousyrityksen kilpailutekijänä.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selvittää työtään koskevat laatuvaatimukset sekä arvioi kestävä kehityksen mukaisia taloudellisia ja ympäristöratkaisuja kalatalousyrityksen kilpailutekijänä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	selvittää työtään koskevat laatuvaatimukset ja asettaa neuvottelemalla työyhteisön kanssa työnsä laatutavoitteita ja toimii niiden mukaisesti sekä arvioi kestävä kehityksen mukaisia sosiaalisia, taloudellisia ja ympäristöratkaisuja kalatalousyrityksen kilpailutekijänä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Yrityksen perustaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan sekä kehittää ohjatusti oman alansa liikeideoita - omaa valmiudet asiantuntijan avulla perustaa yrityksen
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tiedostaa omat vahvuutensa sekä kehittää liikeideoita omalle alalleen ja suunnittelee ohjatusti yrityksen toimintaa liikeidean pohjalta - omaa valmiudet ohjeiden avulla perustaa yrityksen ja vertailla yritysmuotoja
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- määrittää ja ottaa huomioon omat vahvuutensa ja heikkoutensa sekä kehittää toimivia liikeideoita omalle alalleen ja suunnittelee yrityksen toimintaa liikeidean pohjalta - omaa valmiudet perustaa yrityksen ja vertailla yritysmuotoja ja valita itselleen sopivimman

Tuotannon suunnittelu ja kustannustehokas toiminta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- kartoittaa omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan sekä kehittää ohjatusti oman alansa liikeideoita - täyttää asiantuntijan avulla EKTR:n tukihakemuksia - käyttää asiantuntijan avulla kalatalouden taloussuunnittelun ohjelmia ja sovellutuksia
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- kartoittaa eri rahoitusvaihtoehtoja ohjeiden mukaan - täyttää ohjeiden mukaan EKTR:n tukihakemuksia - käyttää ohjeiden mukaan kalatalouden taloussuunnittelun ohjelmia ja sovellutuksia ja analysoi asiantuntijan avulla tuloksia
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- vertailee investointien kannattavuutta itsenäisesti sekä kartoittaa ja vertailee eri rahoitusvaihtoehtoja - hyödyntää kalatalouden tukijärjestelmiä monipuolisesti - käyttää kalatalouden taloussuunnittelun ohjelmia ja sovellutuksia sekä analysoi tuloksia - tekee johtopäätöksiä laskelmista ja käyttää niistä saatuja tietoja toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen

Tuotteen tai palvelun hinnoitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• laatii laskun ja tarjouksen ohjatusti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• laatii laskun ja tarjouksen
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• laatii laskun, tarjouksen ja soveltaa tietotekniikkaa niiden laadinnassa

Yrityksen tuotteiden markkinoinnin suunnitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• laatii asiantuntijan avulla markkinointisuunnitelman yritykselle
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• laatii ohjeiden mukaan markkinointisuunnitelman yritykselle
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• laatii ohjeiden mukaan markkinointisuunnitelman yritykselle

Yrityksen toiminnan riskien arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• kartoittaa yrityksen henkilöihin, omaisuuteen, toimintaan ja ympäristöön liittyviä riskejä asiantuntijan avulla.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• kartoittaa yrityksen henkilöihin, omaisuuteen, toimintaan ja ympäristöön liittyviä riskejä ja tekee sen perusteella riskianalyysin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• kartoittaa yrityksen henkilöihin, omaisuuteen, toimintaan ja ympäristöön liittyviä riskejä ja tekee sen perusteella riskianalyysin • tekee riskianalyysin pohjalta ehdotuksia toiminnan muuttamiseksi.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Kalatalousyrityksen perustamista koskevien säädösten noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• määrittää kalatalousyrityksen perustamiseen liittyvän prosessin ja asiakirjat
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• määrittää kalatalousyrityksen perustamiseen liittyvän prosessin ja asiakirjat sekä pyytää tarvittaessa asiantuntijan apua
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• määrittää kalatalousyrityksen perustamiseen liittyvän prosessin ja asiakirjat sekä pyytää tarvittaessa asiantuntijan apua

Kirjanpitoa ja verotusta koskevan lainsäädännön ja ohjeistuksien noudattaminen sekä verosuunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	huolehtii asiantuntijan avulla kirjanpidon sekä henkilö- ja yritysverotuksen pääperiaatteiden noudattamisesta
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	noudattaa kirjanpidon ja henkilö- ja yritysverotuksen periaatteita
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	noudattaa kirjanpidon sekä henkilö-, ja yritysverotuksen periaatteita ja omaa valmiudet vaikuttaa maksettavan veron määrään ottamalla huomioon pitkän aikavälin verosuunnittelun vaikutuksen kannattavuuteen

Kannattavuuslaskennan hyödyntäminen kalatalousyrityksen toiminnan suunnittelussa	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selvittää tuotannon kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä asiantuntijan avulla
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selvittää kustannus- ja kannattavuuslaskennan perusasiat ja osaa pyytää tarvittaessa asiantuntijaapua kannattavuuden parantamiseen
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	selvittää ja vertailee kustannus- ja kannattavuuslaskennan perustekijöitä ja löytää kannattavuuden parantamiseen vaikuttavia tekijöitä

Työnantajan ja työntekijän velvollisuuksia käsittelevän lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa työssään huomioon työnantajan ja työntekijän keskeisimmät velvollisuudet
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	ottaa työssään huomioon työnantajan ja työntekijän velvollisuudet
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	ottaa työssään huomioon työnantajan ja työntekijän velvollisuudet ja omaa valmiudet laskea työntekijän palkan ohjeiden mukaan

Markkinointi ja markkinaosaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa työssään huomioon markkinoinnin merkityksen yrityksen toiminnalle
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	ottaa työssään huomioon markkinoinnin periaatteet ja sen merkityksen yrityksen toiminnalle
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	ottaa työssään huomioon markkinoinnin periaatteet ja ymmärtää markkinoinnin merkityksen osana kannattavan yrityksen toimintaa

Kalatalousalan keskeisen työterveyteen ja työturvallisuuteen liittyvän lainsäädännön ja ohjeiden noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa työssään huomioon velvollisuutensa työturvallisuudessa ja käyttää työterveyshuollon palveluja.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	ottaa työssään huomioon määräykset ja työsuojeluvastuun kalatalousyrityksessä sekä hyödyntää työterveyshuollon palveluja myös työssäjaksamisen näkökulmasta.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	ottaa työssään huomioon työnantajan työsuojeluvastuun kalatalousyrityksessä ja toimii omassa tehtävässään määräysten mukaisesti ja perustelee toimintaansa sekä hyödyntää työterveyshuollon palveluja toimintaja työkyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- arvioi omaa toimintaansa ja edistymistään - seuraa toimintaympäristön muutoksia
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- arvioi omaa toimintaansa, oppii toisilta ja omaa valmiudet hakea asiantuntijan apua - omaa valmiudet reagoida muuttuvaan toimintaympäristöön ja seuraa muutoksia aktiivisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- kehittää jatkuvasti omaa osaamistaan itsearvioinnin, vertaisoppimisen ja asiantuntijoiden myötävaikutuksella - seuraa ja pohtii aktiivisesti muuttuvan toimintaympäristön vaikutuksia kalatalousyrittämiseen ja reagoi tarvittaessa muutokseen

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• verkostoituu muiden yrittäjien kanssa • toimii vastuuntuntoisesti tuottaessaan kalataloustuotteita tai -palveluja • toimii työssään suvaitsevaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• verkostoituu muiden yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi • toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tuottaessaan kalataloustuotteita tai -palveluja sekä ymmärtää vaitiolovelvollisuuden työssään • kunnioittaa kanssaihmidtien (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• verkostoituu aktiivisesti muiden yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi ja toimii luotettavana kumppanina • perustaa toimintansa avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen, vastuuseen tuottaessaan kalataloustuotteita tai -palveluja sekä ymmärtää vaitiolovelvollisuuden työssään • kunnioittaa kanssaihmidtien (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia sekä pyrkii noudattamaan tasa-arvon ja tasapuolisuuden periaatteita

Kestävä kehitys	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• kannustettuna kertoo omista onnistumisistaan ja rohkaistuu kuulemaan työyhteisön jäsenten tai muiden yrittäjien kokemuksia • ei vahingoita toiminnallaan luontoa eikä tuota kärsimystä eläimille
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• on valmis kertomaan myönteiset ja kielteiset onnistumiset sekä ottaa huomioon muidenkin kokemukset ongelmanratkaisutilanteissa • perustaa toimintansa luonnon ja eläinten kunnioittamiseen
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• on aktiivinen osallistuja kokemusten vaihdossa ja ratkaisujen löytämisessä ja ideoiden kehittämisessä • perustaa toimintansa esimerkilliseen luonnon ja eläinten kunnioittamiseen eikä sulje silmiään vääryydeltä

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• ei vahingoita toiminnallaan luontoa eikä tuota kärsimystä eläimille • toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• perustaa toimintansa luonnon ja eläinten kunnioittamiseen • kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa toimintansa esimerkilliseen luonnon ja eläinten kunnioittamiseen eikä sulje silmiään vääryydeltä • toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä kalatalousyrityksen kehittämis- tai liiketoimintasuunnitelman. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.13. Kalastusvälinekauppa, 10 osp (105681)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- vastaanottaa asiakkaan
- määrittää asiakkaan tarpeet
- ehdottaa asiakkaalle sopivia tuotteita ja tietää eri kalastusmuotoihin ja tilanteisiin soveltuvat välineet
- sopia maksujärjestelyistä
- tehdä kassalla maksutapahtumaan liittyvät toimenpiteet
- kirjoittaa kuitin
- varastoida ja hyllyttää myyntituotteet
- inventoida myyntituotteet ja suorittaa tilauksia.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tarvitsee ohjausta työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	toimii työssään lähes itsenäisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii itsenäisesti ja siirtyy joustavasti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Palvelutilanteessa toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii työssään ohjeiden mukaisesti • työskentelee tutuissa kauppaliikkeen tai työyhteisön myynti- tai asiakaspalvelutehtävissä • hakee apua reklamaatiotilanteessa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii yrityksen tavoitteiden mukaisesti, vastuuntuntoisesti ja oma-aloitteisesti • palvelee asiakasta erilaisissa myynti- tai palvelutilanteissa • toimii ohjeistettuna reklamaatiotilanteessa yrityksen käytäntöjen mukaisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii taloudellisesti, yrittäjämäisesti, oma-aloitteisesti ja vastuuntuntoisesti • palvelee asiakasta erilaisissa myynti- tai palvelutilanteissa ammattimaisesti sekä sopii kaupan ehdoista, maksujärjestelyistä ja takuuasioista • toimii itsenäisesti reklamaatiotilanteessa yrityksen käytäntöjen mukaisesti

Puhelimen, kassakoneen, korttipäätteen ja kassakoneen käyttö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• käyttää osittain ohjattuna työpaikkansa tavanomaisia työvälineitä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• käyttää pääosin itsenäisesti työpaikkansa työvälineitä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• käyttää itsenäisesti työpaikkansa työvälineitä

Eri kalastusvälineiden käyttö ja ominaisuudet	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• neuvoo asiakkaille yleisellä tasolla eri kalastusmuotoihin soveltuvat välineet ja kalastustekniikat jonkin välineistön osalta vähintään hyvin • kertoo asiakkaalle pyydyskalastuksen muotoja ja käytettäviä pyydyksiä.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• kertoo useimpien eri kalastusvälineiden toiminnalliset erot ja kalastukselliset ominaisuudet • antaa neuvoja asiakkaalle olennaisilta osin pyydyskalastuksen muodoista ja niihin soveltuvista pyydyksistä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• kertoo useimpien erilaisten kalastusvälineiden teknisiä ja toiminnallisia ominaisuuksia ja niiden soveltuvuuden eri kalastustilanteisiin • neuvoo asiakkaalle eri pyydyskalastuksen muotoja ja suosittelee niihin soveltuvia pyydyksiä tai niiden osia.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Toimintaan liittyvän lainsäädännön ja viranomaisten tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• ottaa huomioon toimintaa säätelevät määräykset työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii toimintaa säätelevien määräysten mukaan ohjeet saatuaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii toimintaa säätelevien määräysten mukaan pääosin itsenäisesti

Kaupallisten asiakirjojen tuntemus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tekee mallin mukaiset kuitit/ tositteet.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tekee eri asiakirjojen merkinnät ohjeet saatuaan.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tekee asiakirjojen merkinnät itsenäisesti.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmaratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista työtehtävistä ja valintatilanteista
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä - noudattaa työssään ammattietiikkaa, kuten asiakkaita koskevaa vaitiolovelvollisuutta ja tietosuojaa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- toimii vastuuntuntoisesti ja tarvittaessa joustuen tehdessään annettuja työtehtäviä - noudattaa työssään ammattietiikkaa, kuten asiakkaita koskevaa vaitiolovelvollisuutta ja tietosuojaa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- toimii vastuuntuntoisesti ja tarvittaessa ottaa tehtäväkokonaisuuksia vastuulleen - noudattaa työssään ammattietiikkaa, kuten asiakkaita koskevaa vaitiolovelvollisuutta ja tietosuojaa

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä suojautuu niiltä osittain ohjattuna - toimii annettujen turvallisuusohjeiden mukaan - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä suojautuu niiltä ohjeiden mukaan - kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat, suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä - toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla kalastusvälineitä myyvän yrityksen palveluksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.14. Vesistötutkimuksen näytteenotto, 10 osp (105687)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- valmistautua näytteenottoon tarpeellisin kulkuneuvoin, välinein, kemikaalein ja suojavarustein
- etsiä tietorekistereistä tarvittavat tiedot näytteenottoa varten (otettavat näytteet, pullot, näytteenottoasemien sijainnit, kartat ym.)
- varustaa tarvittavan kulkuvälineen lisälaitteineen kuljetuskuntoon turvallisesti kiinnitettynä ja merkittynä
- kuljettaa tai avustaa näytteenottokaluston kuljetuksessa vaikeissakin olosuhteissa
- paikantaa näytteenottoasemat GPS:n tai kartan avulla
- tehdä tutkimuksen edellyttämät ympäristöhavainnot ja merkinnät tutkimuksen kenttälomakkeelle
- ottaa tutkimusnäytteet tutkimussuunnitelman ja ohjeiden mukaisesti
- kestävöidä ja säilyttää tutkimusnäytteet ohjeiden mukaisesti
- huolehtia näytteiden saattamisesta laboratorioon ohjeiden mukaan ja määräajassa
- huolehtia välineiden ja kaluston puhtaudesta, käyttökunnosta ja järjestyksestä
- antaa tarvittaessa neuvoja vesitutkimukseen ja vesiensuojeluun liittyvissä kysymyksissä
- toimia yhteistyössä muun tutkimushenkilöstön kanssa
- toimia työssään vastuullisesti ja kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisesti
- tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautua niiltä.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• noudattaa työaikoja ja toimii osittain ohjattuna työohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• noudattaa työaikoja ja toteuttaa annetut työtehtävät vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• noudattaa työaikoja, toteuttaa annetut työtehtävät ja siirtyy joustavasti ja itsenäisesti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Näytteenoton valmistelut	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• avustaa osittain ohjattuna tietojen etsinnässä • avustaa kulkuneuvojen ja tutkimusvälineiden kuormauksessa, kuljetuksessa ja käyttöön otossa tutkimuskohteella
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• etsii tarvittavat tiedot ohjeiden mukaan • tekee ohjeiden mukaan tarvittavat kulkuneuvojen ja tutkimusvälineiden kuormaukset ja käyttöönoton tutkimuskohteella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• etsii oma-aloitteisesti ja itsenäisesti tarvittavat tiedot • tekee itsenäisesti tarvittavat kulkuneuvojen ja tutkimusvälineiden kuormaukset ja käyttöönoton tutkimuskohteella

Kulkuneuvojen, tutkimus- ym. välineiden käyttö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• suunnistaa osittain ohjattuna näytteenottoasemalle • tekee osittain ohjattuna ympäristöhavainnot ja tutkimuslomakkeen merkinnät • käyttää näytteenottimia ja avustaa osittain ohjattuna näytteiden otossa • avustaa osittain ohjattuna näytteenottimien ja varusteiden puhdistuksessa ja huollossa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• suunnistaa ohjeiden mukaan näytteenottoasemalle • tekee ohjeiden mukaan ympäristöhavainnot ja tutkimuslomakkeen merkinnät • käyttää tottuneesti tutkimusvälineitä ja ottaa näytteet ohjeiden mukaan • huoltaa ja puhdistaa näytteenottimet ja varusteet ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• suunnistaa itsenäisesti GPS:n tai kartan avulla näytteenottoasemalle • tekee itsenäisesti ympäristöhavainnot ja tutkimuslomakkeen merkinnät • vastaa näytteenoton suorituksesta • huoltaa ja puhdistaa näytteenottimet ja varusteet itsenäisesti

Näytteiden käsittely toimittaminen laboratorioon	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• kestäväi ja säilyttää näytteet osittain ohjattuna • avustaa osittain ohjattuna näytteiden toimittamisessa laboratorioon.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• kestäväi ja säilyttää näytteet ohjeiden mukaan • toimittaa näytteet ohjeiden mukaan laboratorioon.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• kestäväi ja säilyttää näytteet itsenäisesti • huolehtii aikatauluista ja toimittaa näytteet laboratorioon.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Vesitutkimustoiminnan tuntemus	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• hahmottaa vesistötutkimuksen osana ympäristötutkimusta ja tiedostaa oman osuutensa siinä • tunnistaa tavallisimmat vesistötutkimuksen näytteenottovälineet ja tietää mitä näytteitä niillä otetaan • selvittää osittain ohjattuna keskeisiä vesistötutkimusta ohjaavia vesistöjen luonnontaloudellisia ja biologisia prosesseja
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• määrittää useimmat vesistötutkimusta harjoittavat organisaatiot ja niiden tutkimustoiminnan toimintamallin • määrittää useimmat vesistötutkimuksen näytteenottomenetelmät ja näytteenottovälineet • selvittää keskeisiä vesistötutkimusta ohjaavia vesistöjen luonnontaloudellisia ja biologisia prosesseja
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• määrittää vesistötutkimusta harjoittavat organisaatiot ja niiden harjoittaman tutkimustoiminnan toimintamallin • hallitsee vesistötutkimuksen näytteiden ottamisen periaatteet • selvittää keskeisiä vesistötutkimusta ohjaavia vesistöjen luonnontaloudellisia ja biologisia prosesseja ja niiden vaikutusta mm. näytteenoton ajoitukseen ja kohdentamiseen

Valistus ja neuvonta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• keskustelee vesitutkimuksesta ja sen tavoitteista.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• osaa neuvoa yleisimmissä vesitutkimusta koskevissa kysymyksissä.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• osaa neuvoa useimmissa vesitutkimusta koskevissa kysymyksissä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmaratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista työtehtävistä ja valintatilanteista (esim. laitehäiriöt) neuvoteltuaan työyhteisön muiden jäsenten kanssa
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa - keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa - keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan ja hyväksyy erilaisia näkemyksiä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet - keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan ja sovitella ristiriitoja

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä - ymmärtää kaluston ja tutkimusvälineiden siisteyden ja hyvän kunnon merkityksen työn tuloksille
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- toimii vastuuntuntoisesti ja tarvittaessa joustuen tehdessään annettuja työtehtäviä - hoitaa kalustoa ja tutkimusvälineitä huolellisesti ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- toimii vastuuntuntoisesti ja tarvittaessa ottaa tehtäväkokonaisuuksia vastuulleen - hoitaa kalustoa ja tutkimusvälineitä huolellisesti

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveystahdit sekä suojautuu niiltä osittain ohjattuna - toimii annettujen turvallisuusohjeiden mukaan - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveystahdit sekä suojautuu niiltä ohjeiden mukaan - kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveystahdit, suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä - toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla tutkimusapulaisena alueellisen ympäristökeskuksen tai vesitutkimusta harjoittavan yrityksen palveluksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.15. Ravustus ja rapukauppa, 10 osp (105683)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hankkia ravustukseen tarvittavat luvat
- ravustaa soveltuvilla rapupyödyksillä ja lajitella saaliista kauppakelpoiset ravut
- säilyttää rapusaaliin laadukkaana ja hyväkuntoisena myyntiin saakka
- myydä kauppakelpoiset ravut kannattavasti
- desinfoida tai muutoin käsitellä pyydykset ja rapujen siirroissa ja säilytyksessä tarvittavat välineet rapuruton torjumiseksi
- seurata ravun hintakehitystä ja rapukantojen tilaa ravustusvesillä sekä valita ravustusveden siten, että ravustus on kannattavaa
- tunnistaa ravuissa ja rapuvesissä raputauteihin viittaavia oireita
- toimia ravustaessaan tuottamatta tarpeetonta häiriötä ranta-asukkaille tai muille vesilläliikkuville
- huolehtia turvallisuudesta ravustaessaan ja desinfioidessaan pyydyksiä ja välineitä
- etsiä tietoa ravun biologiasta ja rapuvesien hoidosta.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tarvitsee ohjausta työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	toimii työssään lähes itsenäisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii itsenäisesti ja siirtyy joustavasti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Työmenetelmien hallinta Ravustajana toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii osittain ohjattuna turvallisesti ja tarpeetonta häiriötä tuottamatta • hankkii tarvittavat ravustusluvut osittain ohjattuna • varustaa rapupyydykset syöteillä ja sijoittaa pyydykset pyyntipaikoille osittain ohjattuna • kokee pyydykset ja lajittelee myyntikelpoiset ravut osittain ohjattuna • säilyttää saaliin myyntiin saakka osittain ohjattuna • avustaa saaliin myynnissä • käsittelee pyydykset raputautien torjumiseksi osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• hankkii tarvittavat ravustusluvut ohjeet saatuaan • varustaa rapupyydykset syöteillä ja sijoittaa pyydykset pyyntipaikoille vähäisellä opastuksella • kokee pyydykset ja lajittelee myyntikelpoiset ravut ohjeiden mukaan • säilyttää saaliin ohjeiden mukaan • myy saaliinsa ohjeiden mukaan • käsittelee pyydykset raputautien torjumiseksi ohjeiden mukaan • toimii turvallisesti ja tarpeetonta häiriötä tuottamatta
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• hankkii tarvittavat ravustusluvut itsenäisesti • varustaa rapupyydykset syöteillä ja sijoittaa pyydykset pyyntipaikoille itsenäisesti ja vaihdellen paikkoja saaliiden mukaan • kokee pyydykset ja lajittelee myyntikelpoiset ravut itsenäisesti ja parhaan hinnan kannalta tarkoituksenmukaisesti • säilyttää saaliin laadukkaana myyntiin saakka itsenäisesti • selvittää ravun hintakehityksen ja myy saaliinsa kokonaistaloudellisesti kannattavimmalla tavalla • käsittelee pyydykset raputautien torjumiseksi huolellisesti ja itsenäisesti • toimii turvallisesti ja ottaa huomioon erityisesti muut vesilläliikkujat ja rantaasukkaat sekä vesiluonnon toimien tarpeetonta häiriötä tuottamatta

Työvälineiden ja materiaalien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- käsittelee rapupyydyksiä ja ravustuksessa tarvittavia välineitä osittain ohjattuna - valitsee osittain ohjattuna tarvittavat välineet ja aineet pyydysten desinfiointiin tai muuhun tautitorjunnan käsittelyyn - suojauduu terveysriskeiltä osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- käsittelee rapupyydyksiä ja ravustuksessa tarvittavia välineitä ohjeiden mukaan - valitsee ohjeiden mukaan tarvittavat välineet ja aineet pyydysten desinfiointiin tai muuhun tautitorjunnan käsittelyyn - suojauduu terveysriskeiltä ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- käsittelee rapupyydyksiä ja ravustuksessa tarvittavia välineitä tottuneesti ja itsenäisesti - valitsee itsenäisesti tarvittavat välineet ja aineet pyydysten desinfiointiin tai muuhun tautitorjunnan käsittelyyn - suojauduu terveysriskeiltä itsenäisesti

Kestävä kehitys	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	vapauttaa kauppaan kelpaamattomat ravut saatuaan ohjeet.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	erottelee kauppaan kelpaamattomat terveet ravut ja käsittelee niitä ohjeiden mukaan varovasti.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii kaikissa ravustuksen vaiheissa eläimiä ja luontoarvoja kunnioittaen.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Ravun biologian ja rapuvesien tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa kaupalliset rapulajit - selvittää osittain ohjattuna tärkeitä hyvien rapuvesien vedenlaatu- ja ympäristöominaisuuksia - selvittää osittain ohjattuna ravun elinkierron vaiheiden merkitystä ravun pyydystettävyydelle
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tunnistaa kaupalliset rapulajit ja erottaa niistä kauppakelpoiset - selvittää tärkeitä hyvien rapuvesien vedenlaatu- ja ympäristöominaisuuksia - selvittää ravun elämänsyklin vaiheen merkityksen ravun pyydystettävyydelle
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- tunnistaa kotimaiset rapulajit ja erottaa niistä kauppakelpoiset ja laadukkaimmat - selvittää tärkeitä hyvien rapuvesien vedenlaatu- ja ympäristöominaisuuksia ja hyödyntää tietojaan pyyntipaikan valinnassa - selvittää ravun elämänsyklin vaiheen merkityksen ravun pyydystettävyydelle sekä saalisvaihteluiden syitä

Ravustusmenetelmien tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- selvittää yleisimpien ravustusmenetelmien periaatteet - noudattaa työssään rapua koskevia rauhoitus- määräyksiä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- selvittää yleisimpien ravustusmenetelmien periaatteet ja pystyy ravustamaan itsenäisesti - noudattaa työssään rapua koskevia rauhoitusmääräyksiä sekä selvittää mahdolliset paikalliset määräykset
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- hallitsee käyttämänsä ravustusmenetelmän - noudattaa työssään rapua koskevia rauhoitusmääräyksiä sekä selvittää mahdolliset paikalliset määräykset

Raputautilien torjunta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• ymmärtää rapuruton vaarallisuuden ja leviämisen synnyn • ymmärtää raputautilien torjunnan merkityksen ja avustaa pyydysten käsittelyssä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• selostaa rapuruton oireita ja tietää tartuntatavat • tietää tavallisimmat raputautilien torjuntamenetelmät ja valitsee tarpeelliset välineet ja aineet raputautilien torjumiseksi
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• selostaa rapuruton aiheuttajan, tartuntatavat ja sairastumisalttiuden joki- ja täpläravulla • hallitsee käyttämänsä raputautilien torjunnan periaatteen ja menetelmän

Rapukauppa	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• avustaa saaliin myynnissä • laskee saaliin arvon osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• selvittää ravun ostajat saatuaan ohjeet • laskee saaliin arvon saatuaan hintatarjoukset
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• määrittää alueensa ravunostajat ja seuraa näiden hintatarjontaa • selvittää ravuista tarjottavat hinnat ja laskee saaliin arvon sekä ottaa huomioon myynnistä aiheutuvat kustannukset

Tietotekniikan hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• etsii osittain ohjattuna tietoa ravun biologiasta ja rapuvesien hoidosta.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• etsii tietoa ravun biologiasta ja rapuvesien hoidosta.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• etsii tietoa ravun biologiasta ja rapuvesien hoidosta ja hyödyntää tätä toiminnassaan.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmaratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista ja valintatilanteista
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa - keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi, ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa - keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet - keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	perustaa työskentelynsä avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen ja vastuuseen

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä osittain ohjattuna - toimii annettujen ohjeiden mukaan - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjeiden mukaan - kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat, suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä - toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti - ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla ammattimaisena ravustajana tai ravustajan apulaisena. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.16. Ravunviljely, 10 osp (105682)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hankkia ohjeiden mukaan viljelyyn tarvittavia emorapuja
- lajitella emoravut ja parittaa ne
- hankkia rapujen kasvattamiseen tarvittavaa ravintoa ja ruokkia ravut
- huolehtia siististä ja turvallisesta viljely-ympäristöstä
- kerätä ja laskea emorapujen mätimunat haudontaa varten
- järjestää haudonnan ja huolehtia mädin sekä ravunpoikasten hyvinvoinnista haudonnan ja jatkokasvatuksen aikana
- järjestää ravunpoikasten jatkokasvatuksen
- kerätä kaupattavat ravut ja säilyttää ne hyväkuntoisina
- pakata ravut ostajaa varten ja avustaa rapujen kuljetuksessa
- ehkäistä toiminnallaan raputautien leviäminen viljely-yritykseen
- rakentaa ja huoltaa ohjeiden mukaan ravunviljelyvälineitä
- hyödyntää tietotekniikkaa ja rapututkimusta työssään.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Työtehtävän suunnittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	suunnittelee työtehtävänsä opastettuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	suunnittelee työtehtävänsä vähäisellä opastuksella
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	suunnittelee annetun työtehtävän itsenäisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tarvitsee ohjausta työssään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	toimii työssään lähes itsenäisesti
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii itsenäisesti ja siirtyy joustavasti työvaiheesta toiseen

Oman työn arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	pystyy arvioimaan työsuoritustaan opastettuna.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	arvioi työsuoritustaan suhteessa työn vaatimuksiin ja tarvittaessa muuttaa työtapojaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Emorapujen hankinta ja pariuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• avustaa emorapujen hankinnassa osittain ohjattuna • lajittelee emoravut osittain ohjattuna • avustaa osittain ohjattuna emorapujen pariuttamisessa ja sijoittamisessa kasvatustiloihin
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• hankkii emoravut ohjeiden mukaan • lajittelee emoravut ohjeiden mukaan • avustaa ohjeiden mukaan emorapujen pariuttamisessa ja sijoittamisessa kasvatustiloihin
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• hankkii emoravut toimeksiannosta itsenäisesti • lajittelee emoravut itsenäisesti • järjestää toimeksiannosta emorapujen pariuttamisen ja sijoittamisen kasvatustiloihin itsenäisesti

Rapujen ruokinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• hankkii osittain ohjattuna rapujen ravintoa ja ruokkii ravut
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• hankkii ohjeiden mukaan rapujen ravintoa ja ruokkii ravut
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• hankkii ravinnon ja ruokkii ravut itsenäisesti

Haudonnan järjestäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• kerää mätimunat ja laskee ne osittain ohjattuna • järjestää osittain ohjattuna haudonnan • hoitaa mätiä ja ravunpoikasia osittain ohjattuna • järjestää ravunpoikasten jatkokasvatuksen osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• kerää mätimunat ja laskee ne ohjeiden mukaan • järjestää haudonnan ohjeiden mukaan • hoitaa mätiä ja ravunpoikasia ohjeiden mukaan • järjestää ravunpoikasten jatkokasvatuksen ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• kerää mätimunat ja laskee ne itsenäisesti • järjestää haudonnan itsenäisesti • hoitaa mätiä ja ravunpoikasia itsenäisesti • järjestää ravunpoikasten jatkokasvatuksen itsenäisesti

Rapujen keruu ja pakkaus kuljetusta varten	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• avustaa osittain ohjattuna rapujen keruussa ja pakkaamisessa
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• kerää ja pakkaa ravut kuljetusta varten ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• kerää ja pakkaa ravut kuljetusta varten itsenäisesti

Työympäristön hygieniasta ja siisteydestä huolehtiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• huolehtii työympäristön siisteydestä ja työturvallisuudesta osittain ohjattuna • noudattaa ohjeita raputautien torjumiseksi
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• huolehtii työympäristön siisteydestä ja työturvallisuudesta noudattaen annettuja ohjeita • ottaa huomioon työssään raputautien leviämisen ja toimii ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• huolehtii työympäristön siisteydestä ja työturvallisuudesta pyrkien kehittämään toimintatapoja ja tilaratkaisuja • toimii työssään vastuullisesti ja ennaltaehkäisee raputautien leviämisen

Työvälineiden ja materiaalien hallinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• avustaa ravunviljelyvälineiden rakentamisessa osittain ohjattuna • huoltaa ravunviljelyvälineitä osittain ohjattuna
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• rakentaa yksinkertaisia ravunviljelyn välineitä ohjeiden mukaan • huoltaa ravunviljelyvälineitä ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• rakentaa työohjeiden mukaan ravunviljelyvälineitä itsenäisesti ja laadukasta työtä tehden • huoltaa ohjeet saatuaan ravunviljelyvälineitä itsenäisesti

Kestävä kehitys	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	käsittelee eläviä rapuja ja mätiä huolellisesti sekä ymmärtää ohjeet ja noudattaa niitä.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	käsittelee mätiä ja rapuja huolellisesti pyrkien omaaloitteisesti pitämään ne hyväkuntoisena.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	käsittelee mätiä ja rapuja vastuuntuntoisesti ja huolellisesti pyrkien toiminnallaan edistämään rapukantojen hoitoa.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Ravunviljelymenetelmien tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- selvittää osittain ohjattuna tärkeitä ravun ympäristövaatimuksia viljelyoloissa ja ottaa huomioon hyvän viljely-ympäristön merkityksen ravunviljelyn onnistumiselle - tunnistaa useimmat ravunviljelyn laitteet ja välineet ja niiden käyttötarkoituksen sekä käyttää niitä osittain ohjattuna oikein
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	- selvittää tärkeimmät ravun ympäristövaatimukset viljelyoloissa - määrittää ravunviljelyn laitteet ja välineet sekä niiden käyttötarkoituksen ja käyttää niitä ohjeiden mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	- selvittää tärkeimmät ravun ympäristövaatimukset viljelyoloissa ja osaa toimia ongelmatilanteissa - hallitsee ravunviljelyn useimpien laitteiden ja välineiden käytön

Rapujen ruokinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tunnistaa useimmat ravulle soveltuvat ravintokasvit ja -eläimet
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	tunnistaa useimmat ravulle soveltuvat ravintokasvit ja -eläimet ja valikoi näistä parhaimmin soveltuvat
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	hallitsee rapujen ravinnon valikoinnin ja käsittelyn ruokintaa varten

Mädin hankinta ja haudonta	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	tunnistaa emorapujen sukupuolen ja ymmärtää ohjeet mädin poimintaan ja haudontaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	tunnistaa emorapujen sukupuolen ja erottaa haudontakelpoisen mädin
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	tunnistaa emorapujen sukupuolen ja hallitsee haudontakelpoisen mädin poiminnan ja haudonnan aloittamisen

Raputautien tunteminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	ottaa huomioon erityisesti rapuruton vaarallisuuden ja noudattaa ohjeita sen leviämisen välttämiseksi
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	määrittää tavallisimmat raputaudit ja niiden riskit ravunviljelylle ja rapukannoille sekä ottaa huomioon ne työssään
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	määrittää tavallisimmat raputaudit ja niiden riskit ravunviljelylle ja pyrkii kaikessa toiminnassaan ehkäisemään niiden leviämisen

Tietotekniikan hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	etsii osittain ohjattuna ravunviljelyä koskevaa tietoa.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	etsii ravunviljelyä koskevaa tietoa.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	etsii ravunviljelyä koskevaa tietoa ja hyödyntää sitä työssään.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmaratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	selviytyy tutuista tilanteista työtehtävissään
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	selviytyy muuttuvista työtehtävistä ja valintatilanteista
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii työyhteisön jäsenenä tutuissa vuorovaikutustilanteissa • keskustelee toiminnastaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• sopeutuu hyvin työyhteisön jäseneksi sekä ottaa vastaan palautetta ja muuttaa tarvittaessa toimintaansa • keskustelee oma-aloitteisesti toiminnastaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• toimii tasavertaisena jäsenenä työyhteisössä ottaen huomioon muiden mielipiteet • keskustelee oma-aloitteisesti ja luontevasti toiminnastaan sekä haluaa kehittää yhteistyötaitojaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toimii vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä • toimii ravunviljelyyn liittyvien määräyksien mukaan
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• toimii avoimesti ja vastuuntuntoisesti tehdessään annettuja työtehtäviä • toimii ravunviljelyyn liittyvien määräyksien mukaan
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• perustaa työskentelynsä avoimuuteen, vastuuntuntoisuuteen ja vastuuseen • toimii ravunviljelyyn liittyvien määräyksien mukaan

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä osittain ohjattuna • toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen.
Tyydyttävä 2	
Hyvä 3	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat sekä ennakolta suojautuu niiltä ohjeiden mukaan • kiinnittää huomiota turvallisuuteen ja toimii annettujen ohjeiden mukaan • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen.
Hyvä 4	
Kiitettävä 5	• tunnistaa työympäristön vaarat ja terveyshaitat, suojautuu niiltä ennakolta ja toiminnallaan vähentää työympäristön vaaratilanteita ja terveysriskejä • toimii työturvallisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti • ottaa huomioon siisteyden merkityksen työn viihtyvyyteen ja työturvallisuuteen sekä ylläpitää omatoimisesti siisteyttä.

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä ravunviljely-yrityksessä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.17. Huippuosaajana toimiminen, 15 osp (106730)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Osaamisen kehittäminen

Opiskelija

- arvioi omaa osaamistaan sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan perustellen
- laatii itselleen kehityssuunnitelman niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi
- kehittää osaamistaan ja työtapojaan saadun palautteen perusteella
- työskentelee muuttuvissa tilanteissa
- työskentelee pitkäjänteisesti työtään kehittäen
- toimii osana tiimiä ja jakaa osaamistaan muille.

Työskentely alan huippuosaamista vaativissa tehtävissä

Opiskelija

- valitsee työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit sekä käyttää niitä muuttuvissa tilanteissa
- kokeilee uusia työmenetelmiä työssään
- hankkii ja soveltaa työssä tarvittavaa tietoa
- toimii kustannustehokkaasti ja yrityksen tuloksellisuutta edistävästi
- edistää uusien työtapojen ja -menetelmien käyttöä työyhteisössä
- vahvistaa ja luo uusia asiakassuhteita
- noudattaa työssään työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita
- ennakoii riskejä ja ilmoittaa työhön liittyvistä vaaratekijöistä
- varmistaa asiakasturvallisuuden
- työskentelee ergonomisesti ja huolehtii työkyvystään
- huolehtii työympäristönsä siisteydestä ja järjestyksestä

Laatuvaatimusten huomioiminen

Opiskelija

- asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulunsa realistiseksi
- työskentelee yrityksen tai organisaation laatuvaatimusten mukaisesti
- havaitsee laatupoikkeamat ja etsii niihin ratkaisuja
- toimii yrityksen tai organisaation kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti

Toimiminen alan verkostoissa

Opiskelija

- viestii asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä vieraalla kielellä
- tuntee toimialan keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot
- hyödyntää verkostojaan työssään

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Arviointi

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä toimimalla vaativissa oman alan työtehtävissä. Osaaminen on mahdollista osoittaa myös kansallisissa ja kansainvälisissä kilpailutilanteissa tai em. kilpailutilanteisiin valmentautumisessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Ammattitaitovaatimuksista poikkeaminen tai osaamisen arvioinnin mukauttaminen eivät ole mahdollisia tässä tutkinnon osassa.

2.18. Ilmastovastuullinen toiminta, 15 osp (106735)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Ilmastomuutoksen lähtökohtien selvittäminen

Opiskelija

- ymmärtää ilmastomuutoksen ilmiönä ja ihmisen toiminnan vaikutuksen siihen sekä ratkaisujen tarpeen
- tunnistaa suomalaisen toimintaympäristön erityispiirteitä ilmastomuutoksen hillintään ja sopeutumiseen
- tunnistaa keskeisiä ilmastomuutokseen vaikuttavia tekijöitä omalla alallaan
- tunnistaa vaikutusmahdollisuuksia ilmastomuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen omassa työtehtävässään.

Ilmastomuutoksen vaikutusten ja ratkaisujen esittäminen

Opiskelija

- selvittää oman työnsä, työyhteisönsä toiminnan, tuotteen tai palvelun ilmastovaikutuksia
- pohtii käytännön ratkaisuja ilmastomuutoksen hillintään tai siihen sopeutumiseen toimialallaan
- arvioi ja vertailee pohtimiensa ilmastoratkaisujen toteuttamiskelpoisuutta ja taloudellisuutta
- ehdottaa käytännössä toteuttavissa olevia perusteltuja ratkaisuja työnsä tai työyhteisönsä toiminnan, tuotteen tai palvelun kehittämiseen ilmastovaikutusten vähentämiseksi

Ilmastovastuullisen toiminnan vahvistaminen

Opiskelija

- viestii ehdottamistaan ilmastoratkaisuista työyhteisössään
- osallistuu toimintaan, jolla kehitetään ilmastotietoisuutta ja -asioita työyhteisössä
- kannustaa omalla toiminnallaan muita ilmastovastuuseen

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä työskentelemällä ilmastovastuullisesti omalla alallaan. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.19. Kansainvälisessä työympäristössä toimiminen, 15 osp (106734)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Valmistautuminen kansainvälisessä työympäristössä toimimiseen

Opiskelija

- etsii tietoa ja perehtyy kansainväliseen työympäristöön ja tulevaan työtehtävään
- perehtyy työtehtävään liittyvien maiden kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- huolehtii kansainvälisessä työtehtävässä tarvittavista järjestelyistä ja asiakirjoista
- selvittää ja sopii työtehtävän tavoitteet ja sisällöt
- ottaa huomioon työympäristöön ja -tehtävään liittyvät vaatimukset, tarpeet ja aikataulun

Vuorovaikutus kansainvälisessä työympäristössä

Opiskelija

- toimii vuorovaikutuksessa kansainvälisen työyhteisön ja kansainvälisten asiakkaiden kanssa
- käyttää toimialansa keskeistä sanastoa vieraalla kielellä
- jakaa osaamistaan kansainvälisessä työympäristössä
- käyttää eri viestintäkanavia vastuullisesti
- toimii eri kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa
- toimii työkulttuurin mukaisesti

Työskentely kansainvälisessä ympäristössä

Opiskelija

- noudattaa sovittuja työaikoja ja toimintatapoja
- toimii joustavasti erilaisissa tilanteissa
- noudattaa työtehtäviin liittyviä määräyksiä ja ohjeita
- huomioi terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät riskit
- toimii vastuullisesti ja eettisesti
- toimii tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäen

Kansainvälisen osaamisen hyödyntäminen ja jakaminen

Opiskelija

- arvioi kansainvälisessä työtehtävässä hankitun osaamisen merkitystä urallaan
- hyödyntää kansainvälistä osaamistaan työssään
- arvioi työtehtävään liittyvien maiden työmenetelmien ja toimintakulttuurien vaikutuksia työn sujuvuuteen ja lopputulokseen
- jakaa kansainvälistä osaamistaan työyhteisössä

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä työskennellen kansainvälisessä työympäristössä tai projektissa ulkomailla tai kotimaassa.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.20. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (106731)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Yhteyshenkilönä toimiminen

Opiskelija

- perehtyy oman alan tutkintojen perusteisiin ja tunnistaa työtehtävien yhteyden niihin
- perehtyy koulutuksen järjestäjän ja työpaikan väliseen työnjakoon ammatillisen koulutuksen järjestämisessä
- selvittää mahdollisuuksia järjestää koulutusta ja näyttöjä työpaikalla
- tiedottaa ammatillisen koulutuksen järjestämisestä työpaikalla yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa
- toimii vuorovaikutuksessa erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa

Ohjaustilanteisiin valmentautuminen

Opiskelija

- perehtyy ohjattavan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan
- osallistuu osaamisen hankkimisen suunnitteluun työpaikalla
- osallistuu ohjattavan opiskelijan työturvallisuuteen, työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin perehdyttämiseen
- suunnittelee opiskelijan ohjausta ja aikataulua
- seuraa erilaisia ohjaustilanteita
- hyödyntää digitaalisia välineitä tarkoituksenmukaisesti
- arvioi omaa ohjausosaamistaan ja määrittää kehittämistarpeensa

Palautteen antaminen osaamisen kehittymisestä

Opiskelija

- vertaa hankittua osaamista asetettuihin tavoitteisiin
- antaa rakentavaa palautetta osaamisen kehittymisestä
- huomioi palautteen antamisessa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä toimimalla yhteyshenkilönä työpaikalla sekä valmentautumalla ohjaus- ja palautteenantotilanteisiin. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.21. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (106733)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Yrityksen liiketoiminnan suunnittelu

Opiskelija

- hankkii yrityksen liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa
- laatii asiakaslähtöisen toimenpidesuunnitelman ja täsmentää yrityksen tavoitteet
- laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman tiedostaen yrittäjän aseman
- tunnistaa yritystoimintaan liittyvät keskeiset riskit
- ymmärtää kestäväen kehityksen vaatimukset ja merkityksen liiketoiminnalle

Yrityksen liiketoimintaa edistävien yhteistyöverkostojen rakentaminen

Opiskelija

- hankkii liiketoiminnan kannalta keskeisiä yhteistyökumppaneita
- sopii yhteistyöstä yhteistyökumppaneiden kanssa
- solmii tarvittaessa yhteistyösopimukset vastuut ja velvollisuudet huomioiden

Yrityksessä toimiminen

Opiskelija

- toimii yrittäjänä tai osana yhteistyöverkoston
- hoitaa sovittua liiketoiminnan osa-aluetta
- ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita
- toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti

Yrityksen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Opiskelija

- asettaa toiminnalleen tavoitteita yrityksen strategisten tavoitteiden mukaisesti
- tekee rakentavia ja perusteltuja ehdotuksia yrityksen toiminnan kehittämiseksi laatu- ja tulostavoitteet huomioiden
- ottaa suunnitelmissaan huomioon asiakkaiden ja sidosryhmien odotukset

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla yrityksessä ja kehittämällä yrityksen liiketoimintaa suunnitelman mukaisesti. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.22. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (106732)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Liiketoimintamahdollisuuksien etsiminen ja ideoiminen

Opiskelija

- kartoittaa valitsemallaan alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita
- arvioi kartoituksen pohjalta liiketoimintamahdollisuuksia
- ymmärtää kestävä kehityksen vaatimukset ja merkityksen liiketoiminnalle

Liikeidean kehittäminen ja liiketoimintasuunnitelman laatiminen

Opiskelija

- selvittää markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä
- kartoittaa liikeideoita ja valitsee niistä toteuttamiskelpoisen
- tekee suunnitelman yrityksen toiminnoista hyödyntäen tarvittaessa asiantuntijoita
- laskee yritystoimintaan liittyviä tuottoja ja kustannuksia sekä suunnittelee rahoitusta
- ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön

Verkostoituminen sidosryhmien kanssa

Opiskelija

- valitsee toimintansa kannalta keskeisiä sidosryhmiä
- esittelee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintamallin jollekin keskeiselle sidosryhmälle

Yrityksen perustamiseen liittyvien asiakirjojen laatiminen

Opiskelija

- valitsee sopivan yritysmuodon
- laskee tarvittavan rahoituksen
- selvittää yrityksen keskeiset perustamisasiakirjat ja laatii ne

Vahvuuksien ja osaamisen arviointi

Opiskelija

- kartoittaa vahvuutensa toimia yrittäjänä
- esittelee yritystoiminnassa tarvittavan osaamisensa

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä laatimalla yksin tai ryhmän kanssa liiketoimintasuunnitelman kehittämälleen liikeidealle. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.23. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (106727)

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue suoritetaan ja sitä opetetaan siten, että äidinkielenä on koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieli. Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue voidaan opiskelijan valinnan

mukaan suorittaa ja sitä voidaan opettaa myös opiskelijan toisena kielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä, romanikielellä, viittomakielellä tai muulla opiskelijan äidinkielellä, mikäli koulutuksen järjestäjä tarjoaa tämän mahdollisuuden.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen
- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- hallitsee kirjoitetun kielen käytänteitä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, saame

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen saamen kielellä

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen
- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstejä ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen saamen kielellä

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa omaan alansa ja työelämään liittyviä tekstejä
- tuntee kirjoitetun kielen käytänteitä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen saamen kielellä

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, romani

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen romanikielellä

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen

- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen romanikielellä Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- hallitsee kirjoitetun kielen käytänteitä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen romanikielellä Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, viittomakieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen viittomakielellä

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen

- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen viitottujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten viitottujen tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita esitetyn ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten viitottujen tekstien tuottaminen

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- tuottaa viittomakielen rakenteen mukaisia tekstejä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Suomalaisen viittomakielen ja viittomakielisen kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu viittomakielisen kirjallisuuden eri lajeihin
- katsoo ja analysoi viittomakielisiä tekstejä.

Erilaisten viitottujen tekstien tulkitseminen ja tuottaminen

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee viitottuja tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta viitotusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan viitottuja tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi viittomakielisille

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen suomen kielellä käyttäen tarvittaessa tulkkausta

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa

- esittelee alansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen
- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun tai tulkatun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen suomen kielellä käyttäen tarvittaessa tulkkausta

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- käyttää pääosin kielen perusrakenteita
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen käyttäen tarvittaessa tulkkausta ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, opiskelijan oma äidinkieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen omalla äidinkielellä

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen

- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen omalla äidinkielellä Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- hallitsee kirjoitetun kielen käytänteitä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen omalla äidinkielellä Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä ymmärrettävästi
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita tarkoituksenmukaista alan käsitteistöä käyttäen

- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa
- kehittää suomen kielen taitoaan tavoitteellisesti.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tunnistaa erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää keskeisiä ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti.

Erilaisten tekstien tuottaminen

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- käyttää pääosin kielen perusrakenteita
- käyttää kirjoitetun kielen käytänteitä tarkoituksenmukaisesti
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkitystä
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee suomenkielistä kirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, ruotsi

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Toisen kotimaisen kielen käyttäminen työhön liittyvissä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa

Opiskelija

- selviytyy rutiininomaisista päivittäiseen elämään liittyvistä vuorovaikutustilanteista
- tulkitsee alaansa liittyviä suppeita tekstejä
- tuottaa lyhyitä viestejä käyttäen alaan liittyvää sanastoa.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Toisella kotimaisella kielellä viestiminen työelämän vuorovaikutustilanteissa

Opiskelija

- selviytyy päivittäisissä työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa
- ilmaisee itseään tilanteen mukaan käyttäen ruotsin kielelle ja kulttuurille ominaisia ilmaisuja
- tuottaa alansa liittyviä tekstejä
- valikoi ja hyödyntää erilaisia tietolähteitä toisella kotimaisella kielellä.

Kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen ymmärtäminen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa

Opiskelija

- ymmärtää ja huomioi ruotsin kielen aseman kansalliskielenä ja sen merkityksen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa
- ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen pohjoismaisessa yhteistyössä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä

Pakolliset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Vieraan kielen käyttäminen erilaisissa vuorovaikutustilanteissa

Opiskelija

- selviytyy suullisista vuorovaikutustilanteista
- tuottaa vuorovaikutuksessa tarvittavia tekstejä
- keskustele tyotehtävistään
- tuottaa alaansa liittyviä tekstejä
- tulkitsee alaansa liittyviä tekstejä

- arvioi ja kehittää kielitaitoaan.

Tiedon hakeminen erilaisista vieraskielisistä lähteistä

Opiskelija

- hakee toiminnassaan tarpeellista vieraskielistä tietoa eri lähteistä
- arvioi ja valikoi tietoa tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta.

Kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisessa ympäristössä toimiminen

Opiskelija

- tuntee opiskelemaisensa kielen ja kulttuurin vaikutuksen vuorovaikutustilanteeseen
- viestii monikielisessä ja kulttuurisessa ympäristössä
- kohtaa ihmiset yhdenvertaisesti ja arvostaen.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Vieraalla kielellä viestiminen työelämän tilanteissa

Opiskelija

- selviytyy monenlaisista työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista
- ilmaisee itseään tilanteen edellyttämällä tavalla.

Aktiivisena kansalaisena toimiminen vieraskielisissä yhteyksissä

Opiskelija

- toimii aktiivisena kansalaisena vierasta kieltä käyttäen
- viestii vieraalla kielellä työssä ja arkielämässä ymmärtäen oikeutensa ja velvollisuutensa
- ottaa toiminnassaan huomioon eri kulttuurien keskeiset piirteet.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Toiminta digitaalisessa ympäristössä

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Tieto- ja viestintätekniisten laitteiden valinta ja käyttö

Opiskelija

- valitsee käyttötarkoituksenmukaiset laitteet ja sovellukset
- käyttää tarkoituksenmukaisia digitaalisia laitteita

Digitaalisten palveluiden ja sovellusten käyttö

Opiskelija

- hakee, käsittelee ja jakaa eri muotoista tietoa
- arvioi digitaalisen sisällön luotettavuutta
- käyttää yleisimpiä tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgrafiikkasovelluksia
- käyttää tarkoituksenmukaisia digitaalisia palveluita ja sovelluksia työtehtävissään

Vastuullinen ja turvallinen toiminta

Opiskelija

- noudattaa tietosuoja- ja tietoturvaohjeistusta
- suojaa henkilökohtaisia tietojaan ja yksityisyyttään
- tunnistaa tyypillisimpiä kyber- ja tietoturvauhkia
- käyttää viestipalveluita ja sosiaalisen median palveluita vastuullisesti
- käyttää ja jakaa digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia
- tunnistaa digitaalisten laitteiden ja sovellusten käytön vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Digitaalisten ympäristöjen ja sovelluksien hyödyntäminen

Opiskelija

- tunnistaa työnsä kannalta keskeisiä verkkoyhteisöjä
- hyödyntää yhteisöllisen työskentelyn alustoja ja palveluita
- rakentaa ammatillista verkkoidentiteettiään

Digitaalisten sisältöjen tuottaminen ja jakaminen

Opiskelija

- tuottaa ja jakaa vastuullisesti digitaalista aineistoa ammattiinsa liittyvissä verkostoissa
- käyttää tai muokkaa sisältöjä huomioiden käyttö- ja tekijänoikeudet

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Taide ja luova ilmaisu

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Kulttuurien ja taiteen merkityksen tunnistaminen hyvinvoinnille

Opiskelija

- hyödyntää kulttuurien ja taiteen eri muotoja työssään
- tunnistaa esimerkkejä paikallisesta ja kansallisesta kulttuurista ja taiteesta
- tunnistaa taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille.

Itsensä ilmaisu taiteen ja luovan ilmaisun keinoin

Opiskelija

- kehittää omaa luovaa ilmaisuaan
- ilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa.

Luova itsensä ilmaisu kirjoittamalla

Opiskelija

- kokeilee luovan kirjoittamisen erilaisia tapoja
- hyödyntää kirjoittaessaan erilaisia kuvitteellisia tekstejä
- käyttää kaunokirjallisuutta työnsä tukena.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Tiedon havainnointi ja kerääminen kulttuuriympäristöstä ja sen ilmiöistä

Opiskelija

- havainnoi kulttuuriympäristöään
- kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä valitsemastaan näkökulmasta.

Teoksen, tuotteen tai palvelun toteutuksen suunnitleminen ja kokeileminen luovan ilmaisun keinoin

Opiskelija

- suunnittelee teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen luovan ilmaisun keinoja
- kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

2.24. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (106728)

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Perusmatematiikan käyttö työ- ja arkielämässä

Opiskelija

- laskee peruslaskutoimitukset kokonais-, desimaali- ja murtoluvuilla

- laskee prosenttilaskut
- tekee talousmatematiikan laskelmia (tulot, menot, korot, lainat ja verot)
- toteuttaa mittayksiköiden muunnoksia
- ratkaisee ensimmäisen asteen yhtälöitä
- laskee tavanomaisimpia pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimituksia
- laskee mittakaavaan liittyviä laskutoimituksia
- hyödyntää suorakulmaisen kolmion geometriaa käytännön ongelmien ratkaisemisessa.

Loogisen päättelykyvyn, matemaattisten menetelmien ja apuvälineiden käyttö matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen

Opiskelija

- mallintaa yksinkertaisia ongelmia ensimmäisen ja vaillinaisen toisen asteen yhtälöillä, ratkaisee ne ja tulkitsee saatuja tuloksia
- käyttää laskinta, taulukkolaskentaohjelmaa ja muita apuvälineitä ongelmien ratkaisemiseen
- etsii taulukoista ja kuvaajista ongelmien ratkaisemisessa tarvittavaa tietoa
- käsittelee ja havainnollistaa tilastollisia aineistoja
- määrittää ja tulkitsee tunnuslukuja (keskiarvon, moodin ja mediaanin) tilastollisista aineistoista
- havaitsee suureiden välisiä riippuvuuksia ja verrannollisuuksia.

Tulosten oikeellisuuden, suuruusluokan ja käytetyn ratkaisumenetelmän arviointi

Opiskelija

- varmistaa laskelmien oikeellisuuden
- varmistaa, että tuloksen yksikkö ja numerotarkkuus on mielekäs
- arvioi käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta.

Matemaattisen osaamisen arviointi ja merkityksen tunnistaminen

Opiskelija

- tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa matemaattisessa osaamisessaan
- tunnistaa matematiikan merkityksen työvälineenä työ- ja arkielämässä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Matemaattisten ongelmien ratkaiseminen päättelemällä, yhtälöillä ja kuvaajien avulla

Opiskelija

- hyödyntää toisen asteen yhtälöitä, yhtälöpareja, taulukoita ja kuvaajia matemaattisten ongelmien ratkaisemisessa
- tunnistaa eksponentiaalisen mallin ja ratkaisee yksinkertaisen eksponenttiyhtälön
- hyödyntää suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa matemaattisten ongelmien ratkaisemisessa.

Matemaattisen tiedon hankinta, ryhmittely ja tulkinta

Opiskelija

- käyttää tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä matemaattisen tiedon tunnistamiseen ja vertailuun
- tunnistaa normaalijakauman käsitteen ja graafisen esityksen
- kerää, ryhmittelee ja analysoi taulukoitua ja graafista tietoa eri lähteistä.

Informaation tuottaminen tilastoaineistosta ja todennäköisyyksien laskenta

Opiskelija

- tuottaa ja tulkitsee tilastoaineistosta keskiluvut ja keskihajonnan sekä diskreetin jakauman odotusarvon
- tunnistaa todennäköisyyslaskennan merkityksen ja laskee todennäköisyyksiä.

Ratkaisujen oikeellisuuden ja tulosten suurusluokan arviointi

Opiskelija

- varmistaa matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden
- päättelee matemaattisten ratkaisujen tuloksen suurusluokan.

Talousmatematiikan soveltaminen

Opiskelija

- tekee kustannus- ja kannattavuusvertailuja
- tekee kustannus- ja kannattavuusvertailujen pohjalta johtopäätöksiä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Fysiikan käsitteiden ja suureiden välisten riippuvuuksien tunnistaminen ja laskutoimituksien tekeminen

Opiskelija

- kuvaa ja perustelee tavanomaisia fysiikan ilmiöitä (liike, voima, energia, lämpö ja sähkö) keskeisillä käsitteillä
- yhdistää tavanomaiset fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa
- ratkaisee yksinkertaisia tasaiseen liikkeeseen ja energiaan liittyviä laskutehtäviä.

Kemian käsitteiden ja suureiden välisten riippuvuuksien tunnistaminen ja laskutoimituksien tekeminen

Opiskelija

- kuvaa ja perustelee tavanomaisia kemian ilmiöitä (alkuaineet ja yhdisteet, seokset, kemialliset reaktiot ja sidokset, hapettuminen ja pelkistyminen sekä hapot ja emäkset) keskeisillä käsitteillä
- yhdistää tavanomaiset kemian ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa
- ratkaisee yksikertaisia ainemääriä ja pitoisuuteen liittyviä laskutehtäviä.

Kemian ja fysiikan taitojen soveltaminen ja osaaminen työ- ja arkielämässä

Opiskelija

- tunnistaa, mihin fysiikkaa ja kemiaa tarvitaan työ- ja arkielämässä
- tunnistaa, mitä fysiikan lainalaisuuksia ja turvallisuusnäkökohtia tulisi huomioida työ- ja arkielämässä
- ottaa huomioon työ- ja arkielämässä käytettävien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit
- tunnistaa ilmiöiden ja aineiden ympäristövaikutuksia
- hyödyntää kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteita
- käsittelee kemiallisia aineita vaarantamatta omaa, muiden tai ympäristön turvallisuutta
- tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikan ja kemian osaamisessaan

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Fysikaalisiin ja kemiallisiin ilmiöihin liittyvien kokeellisten mittausten tekeminen ja havainnointi

Opiskelija

- tekee kokeellisia mittauksia ja havainnoi mekaniikan ja energian ilmiöitä ja niiden lainalaisuuksia käyttäen soveltuvia menetelmiä ja välineitä
- tekee kokeellisia mittauksia ja havainnoi happoihin ja emäksiin, hapettumiseen ja pelkistymiseen sekä orgaaniseen kemiaan liittyviä kemiallisia ilmiöitä ja niiden lainalaisuuksia käyttäen soveltuvia menetelmiä ja välineitä.

Kokeellisten mittaustulosten käsittely ja havaintojen analysointi

Opiskelija

- esittää keskeiset mittaustulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä
- käsittelee mittaustuloksia matemaattisilla menetelmillä ja mallintaa havaitsemiaan ilmiöitä
- määrittelee mahdollisia mittaustulosten virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen tarkoituksenmukaisella tarkkuudella
- arvioi mittaustulosten luotettavuutta
- tekee mittaustuloksista johtopäätöksiä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

2.25. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (106729)

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Suomalaisessa yhteiskunnassa toimiminen

Opiskelija

- tuntee kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet

- noudattaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita
- toimii aktiivisena kansalaisena sekä käyttää monipuolisia vaikuttamisen tapoja.

Yhteiskunnan palvelujen käyttö ja kuluttajana toimiminen

Opiskelija

- tuntee ja osaa käyttää yhteiskunnan palveluja
- tunnistaa oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana
- toimii vastuullisena kuluttajana
- hankkii tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa.

Oman talouden suunnittelu ja talouteen liittyvien riskien arviointi

Opiskelija

- arvioi ja tunnistaa taloudelliseen tilanteeseensa vaikuttavia tekijöitä
- seuraa tulojaan ja menojaan
- suunnittelee hankintoja
- vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja
- asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita
- ennakoii talouteensa vaikuttavia riskitekijöitä erilaisissa elämäntilanteissa.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen

Opiskelija

- hakee tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista
- seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa
- osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Alan yhteiskunnallisen merkityksen arvioiminen

Opiskelija

- seuraa alan yhteiskunnallista keskustelua
- arvioi alansa merkitystä yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymiä.

Kansantalouden perusasiat ja keskeiset toimijat

Opiskelija

- seuraa taloutta koskevaa uutisointia
- tunnistaa yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen kehityksen merkityksen yleisesti ja oman alan työpaikkoihin ja työllistymiseen
- ymmärtää kansantalouden perusasiat, -käsitteet ja keskeiset toimijat.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Työelämässä toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Alan työmarkkinoiden tilanteen ja osaamistarpeiden selvittäminen

Opiskelija

- selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta
- tuntee työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet
- tietää alansa keskeiset ammatilliset verkostot
- tunnistaa alansa eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista.

Työsopimuksen solmiminen työnantajan kanssa

Opiskelija

- perehtyy oman alansa työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön
- tarkistaa työsopimuksen sisällön käyttäen tarvittaessa asiantuntija-apua.

Työyhteisön osana toimiminen

Opiskelija

- noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja sekä toimii joustavasti erilaisissa tilanteissa
- noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita
- käyttää työssään tarkoituksenmukaista suojavaatetusta ja noudattaa työturvallisuusohjeita
- työskentelee luontevasti osana monimuotoista ja kulttuurisesti moninaista työyhteisöä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Työyhteisön jäsenenä toimiminen

Opiskelija

- tunnistaa oman roolinsa työyhteisön jäsenenä
- työskentelee työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti
- noudattaa sovittuja toimintatapoja ja kehittää omia toimintatapojaan.

Työelämän erilaisissa vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa toimiminen

Opiskelija

- toimii rakentavasti erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa
- kehittää vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti
- toimii erilaisissa ryhmätilanteissa oman työtehtävänsä ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti
- käyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi.

Alan työtehtävien selvittäminen kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla

Opiskelija

- etsii itsenäisesti tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla
- löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Omien kiinnostuksen kohteiden, mahdollisuuksien ja tuen tarpeiden tunnistaminen

Opiskelija

- seuraa oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista tunnistuen mahdollisen tuen tarpeen
- tunnistaa kiinnostuksensa kohteita ja omia ammatillisia mahdollisuuksiaan
- selvittää ja tunnistaa omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan
- arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan säännöllisesti.

Tutkintoa ja uraa koskevien valintojen tekeminen

Opiskelija

- selvittää itselleen sopivia vaihtoehtoja oman urasuunnitelmansa tueksi käyttäen erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja
- tietää oman tutkinnon muodostumisen, tutkinnossa vaadittavat suoritukset ja valinnan mahdollisuudet, jotka edistävät työelämään sijoittumista ja omaa urasuunnitelmaa
- seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä
- käyttää tarkoituksen mukaisia oppimisympäristöjä osaamisensa hankkimisessa.

Tiedon hankkiminen erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta tutkinnon suorittamisen aikana

Opiskelija

- käyttää jatkokoulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun tarvittavia tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä
- hankkii tietoa itselleen sopivista jatkokoulutuksen vaihtoehtoista ja tekee urasuunnitelman
- perehtyy jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin.

Työllistymiseen ja oman osaamisen esittelyyn valmistautuminen tutkinnon suorittamisen aikana

Opiskelija

- perehtyy työelämän tarjoamiin mahdollisuuksiin, työympäristöihin, ja kartoittaa itselleen sopivia uravaihtoehtoja
- tekee omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan näkyväksi työnhakua varten ja esittelee osaamistaan kattavasti
- hakee työpaikkoja ja hyödyntää hakujärjestelmiä ja -menetelmiä
- päivittää urasuunnitelmaansa työllistymistä varten.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Yrityksen tavoitteiden mukaisesti toimiminen

Opiskelija

- ymmärtää yritystoiminnan merkityksen yhteiskunnassa
- toimii asiakaslähtöisesti ja taloudellisesti
- ymmärtää oman toimintansa merkityksen osana työyhteisöä.

Liikeidean ja sen toteuttamismahdollisuuksien arvioiminen

Opiskelija

- ideoi liikeidean asiakkaiden tarpeet huomioiden
- löytää yrityksen perustamista tukevat keskeiset palvelut ja tietolähteet
- selvittää liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja
- arvioi liikeidean toteuttamisen taloudellisia edellytyksiä
- arvioi omia valmiuksiaan toimia yrittäjänä
- selvittää yritystoiminnan riskejä ja mahdollisuuksia.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Terveydestä ja toimintakyvystä huolehtiminen

Opiskelija

- etsii monipuolista tietoa ikäluokkansa terveyseroista ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksi
- laatii itselleen tilannekohtaisesti päivitettävän ja monipuolisen suunnitelman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä huomioon liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, nikotiinittomuuden ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksen opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämiseksi
- edistää terveyttään ja hyvinvointiaan aktiivisesti ja arvioi realistisesti suunnitelman toteutumista ja tavoitteiden saavuttamista hyödyntäen arvioinnissa myös muilta saamaansa palautetta.

Toimintaympäristön ja toiminnan turvallisuuden ja terveellisyyden arvioiminen

Opiskelija

- toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa ja arvioi toimintatapojensa kehittämistarpeita
- ottaa työssään monipuolisesti huomioon oman ammatinsa kuormittavuustekijät ja edistää työkykyään
- selvittää ergonomian vaikutukset työkykyyn erilaisissa työympäristöissä.

Opiskelu- ja työkyvyn sekä hyvinvoinnin edistäminen liikunnan avulla

Opiskelija

- hakee monipuolisesti tietoa liikkumisen hyödyistä ja vaatimuksista terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle ja ottaa tiedot huomioon fyysistä toimintakykyä edistävässä suunnitelmassaan huomioiden myös alakohtaiset vaatimukset opiskelu- ja työkyvyn ylläpitoon
- kehittää opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan
- liikkuu parhaansa yrittäen kaikissa liikuntatilanteissa edistäen opiskelu- ja työkykyään.

Tapaturmien syntymisen ehkäiseminen ja ensiavun antaminen

Opiskelija

- toimii huolellisesti ja ehkäisee tapaturmien syntymistä
- antaa ensiapua ja hakee oikea-aikaisesti lisäapua
- estää toiminnallaan lisätapaturmien syntymistä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen liikunnan avulla

Opiskelija

- seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään sekä osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistäen reilun pelin periaatteiden toteutumista
- soveltaa monipuolisesti liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja
- arvioi perustellusti kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä.

Oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen

Opiskelija

- toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin hyvinvointia ja osallisuutta edistävästi.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Kestävän kehityksen edistäminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Kestävän kehityksen periaatteet

Opiskelija

- tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyyskeskeiset tavoitteet ja näiden kytkeytymisen toisiinsa
- hahmottaa ihmisen toiminnan merkityksen ilmastomuutokseen
- ymmärtää luonnon monimuotoisuuden merkityksen ja tunnistaa luonnonvarojen kestävä käytön välttämättömyyden kansallisesti ja globaalisti
- tunnistaa kestävän kehityksen toimintatapoja omassa elämässään ja työssään.

Hiilineutraalisuus ja kiertotalous

Opiskelija

- ymmärtää hiilineutraalisuuden ja kiertotalouden periaatteet
- tunnistaa tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalitehokkuuden.

Toiminnan eettiset näkökulmat

Opiskelija

- tunnistaa työhön sisältyviä eettisiä valintoja
- arvioi omia ja muiden ratkaisuja eettisesti.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kestävän kehityksen arviointi

Opiskelija

- perehtyy työpaikan tai alan toimintaan kestävän kehityksen näkökulmista
- arvioi työpaikan tai alan kestäväan kehitykseen vaikuttavia tekijöitä
- tekee ehdotuksia kestävän kehityksen kehittämiskohteista.

Kestävän kehityksen toimintatapojen suunnittelu

Opiskelija

- määrittelee tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen työpaikallaan tai alallaan
- valitsee kestäväan kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat
- aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit
- suunnittelee tarvittavan yhteistyön.

Kestävän kehityksen aktiivisena toimijana toimiminen

Opiskelija

- toteuttaa kestävän kehityksen toimintatapoja työpaikallaan tai alallaan
- toimii kestävän kehityksen esimerkkinä ja kannustaa muita kestävän kehityksen toimintaan
- viestii toimintatapojen muutostarpeista.

Kestävän kehityksen toiminnan onnistumisen arvioiminen

Opiskelija

- arvioi toimintatapojen tai tuotosten muuttumista työpaikallaan tai alallaan
- esittää kehittämistarpeita kestävän kehityksen edistämiseen tulevaisuudessa.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

4. Osaamisen arviointi

Ammatilliset tutkinnon osat arvioidaan asteikolla 1–5 tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten ja arviointikriteerien mukaisesti. Opiskelijan osaaminen arvioidaan tutkinnon osittain. Tutkinnon osan arvosana määräytyy sen mukaan, mille arviointiasteikon tasolle opiskelijan osaaminen kokonaisuutena parhaiten sijoittuu.

Niissä ammatillisissa tutkinnon osissa, joissa ei ole kriteereitä arvosanoille 2 ja 4:

- Tyydyttävä 2 = Opiskelijan osaamisen taso ylittää selkeästi tyydyttävä 1-tason, mutta ei yllä hyvä 3-tasolle.
- Hyvä 4 = Opiskelijan osaamisen taso ylittää selkeästi hyvä 3-tason, mutta ei yllä kiitettävä 5-tasolle.

Yhteiset tutkinnon osat arvioidaan asteikolla hyväksytty/hylätty. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueet arvioidaan asteikolla 1–5 osa-alueen osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien mukaisesti. Yhteisen tutkinnon osan osa-alueen arvosana määräytyy sen mukaan, mille arviointiasteikon tasolle opiskelijan osaaminen kokonaisuutena parhaiten sijoittuu.

5. Liite 1. Arvoperusta

Ammatillisen koulutuksen tuottama osaaminen uudistaa ja kehittää yksilöitä, työelämää ja yhteiskuntaa. Ammatillinen koulutus antaa valmiuksia yksilöille ja yhteisöille tehdä ratkaisuja eettisen ja kriittisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Osallisuus, aktiivinen toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat ammatillisen koulutuksen toiminnassa.

Ammatillinen koulutus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointia ja demokratiaa. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen, suvaitsevaisuus, erilaisuus ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja ne toteutuvat koulutuksessa. Avoimuus luo turvallisuutta ja luottamusta.

Ammatillinen koulutus perustuu työelämän osaamistarpeisiin ja tarjoaa opiskelijan tavoitteisiin ja elämäntilanteeseen sopivia osaamisen kehittämisen tapoja. Toimintaympäristöjen muuttuessa ammatit muuttuvat ja jokaisen vastuu osaamisensa kehittämisestä korostuu. Ammatillinen koulutus vastaa yksilöiden, työelämän ja yhteiskunnan osaamistarpeiden muutoksiin joustavasti ja vaikuttavasti.

Ammatillisessa koulutuksessa ymmärretään kestävän elämäntavan välttämättömyys ja rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Ammatillinen koulutus lisää ymmärrystä luonnonvarojen kestävästä käytöstä, ilmastonmuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumisesta sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä. Turvallinen työskentely, yrittäjämäinen asenne ja talouden hallinta ovat osa ammattitaitoa. Kansainvälistyminen ja globaali vastuu vahvistuvat.

Arvoperusta toteutuu ammatillisen koulutuksen toimintakulttuurissa, osaamisen hankkimisessa ja osoittamisessa sekä oppimisympäristöissä.

6. Liite 2. Luvat ja pätevyudet

Tutkinnossa edellytyksenä on, että opiskelija suorittaa säädösperusteiset sekä työelämän edellyttämät luvat ja pätevyudet, jotka ovat välttämättömiä ammattitaitovaatimuksissa ja osaamistavoitteissa edellytetyn osaamisen osoittamiseksi.